

Latvijas Republikas Satversmes tiesas sēde

2020. gada 2. jūnijā

Turpinājums

2020. gada 3. jūnijā

Sēdi vada Latvijas Republikas Satversmes tiesas priekšsēdētāja

Ineta Ziemele.

I. Ziemele.

Labrīt! Lūdzu, sēdieties.

Satversmes tiesa turpina skatīt lietu Nr. 2019-27-03.

Un mēs turpinām ar pieaicināto personu uzklausīšanu.

Kā jau tiesa vakar lēma, tad mēs esam uzaicinājuši Valsts kontroli kā pieaicināto personu šajā lietā un arī sākam šīsdienas sēdi ar Valsts kontroles iztaujāšanu.

Tātad Valsts kontroli pārstāv Valsts kontroles padomes locekle Trešā revīzijas departamenta direktore Inga Vārava un Trešā revīzijas departamenta Pirmā sektora vadītāja Ieva Pīpiķe.

Un es lietas dalībniekiem varu apstiprināt, ka, tātad, ir Valsts kontrolieres izsniegta pilnvara abām kolēģēm, un tiesa arī ir pārliecinājusies par to, ka tik tiešām mums ir personu apliecinošie dokumenti iesniegti, un personas, kuras ir pieslēgušās tiešsaistē, ir tās personas, kuras mēs esam mēģinājuši pārbaudīt uz šo dokumentu bāzes.

Tā... tātad arī protokola vajadzībām tas ir apstiprināts.

Lūdzu, Vāravas kundze, vai Pīpiķes kundze, kura no jums tad sāktu paust Valsts kontroles viedokli? Lūdzu, jums ir vārds.

I. Vārava.

Labrīt, godātā tiesa!

Mani sauc Inga Vārava. Esmu Valsts kontroles padomes locekle, Trešā revīzijas departamenta direktore.

Atbilstoši Valsts kontroles likumam, Valsts kontrole savu viedokli pauž tikai par jautājumiem, ko esam vērtējuši revīzijā. Un 2020. gada aprīlī Valsts kontrole pabeidza lietderības revīziju, vai valstī īstenotā sociālās iekļaušanas politika sasniedz tai izvirzītos mērķus nabadzības mazināšanas jomā.

Revīzijā mēs veicām vispusīgu sociālā atbalsta sistēmas izvērtējumu, analizējot valsts un pašvaldību faktiski veiktās darbības, sākot no mērķa definēšanas nabadzības mazināšanai un nabadzības riskam pakļauto grupu noteikšanas, līdz pat faktiski sniegtajam atbalstam.

Tātad revīzijā tika vērtēta sociālā atbalsta sistēma kompleksi, nevis viens konkrēts atbalsta veids un šajā gadījumā – valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts.

Revīzijā konstatētais mums ļāva secināt, ka pašlaik sociālā atbalsta sistēma valstī ir sadrumstalota un tās nodrošināšanā ir iesaistītas daudzas institūcijas. Tomēr, lai panāktu nabadzības mazināšanos, mērķtiecīgi un koordinēti būtu jādabojas visās būtiskajās valsts politikas jomās – gan bezdarba mazināšanas, valsts sociālo pabalstu, sociālās palīdzības, sociālās apdrošināšanas, personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju, nodokļu, izglītības un veselības un ekonomikas jomās. Tomēr attīstības plānošanas dokuments, kas koordinētu visu šo nozaru politikas, mūsu valstī nav izstrādāts. Tāpēc trūkst ietvars, lai savstarpēji saskaņotu iesaistīto institūciju rīcību un izvirzīto mērķu sasniegšanai. Līdz ar to gan valsts, gan pašvaldību rīcība, nosakot sociāli atbalstāmās iedzīvotāju grupas un sniedzot tām atbalstu, ir nekoordinēta, nereti dublējoša un mēdz būt pat pretrunīga.

Ja mēs runājam par pabalstu sistēmu, tad tā ir sadalīta starp valsti un pašvaldībām. Tāpēc atbalsts konkrētai mērķgrupai ir jāvērtē ne tikai viena pabalsta ietvaros, bet gan aptverot visus atbalsta veidus, kas konkrētajai mērķa grupai ir paredzēti. Personu ar invaliditāti gadījumā tā ir sociālās apdrošināšanas sistēma, ja persona ir bijusi tās dalībnieks, valsts sociālo pabalstu sistēma, sociālās palīdzības sistēma, ko nodrošina pašvaldības, kā arī jāņem vērā, ka personas ar invaliditāti saņem arī dažādus valsts un pašvaldību noteiktos atvieglojumus.

Pašlaik Latvijā nav veikts vispusīgs atbalsta sistēmas izvērtējums, kas aptvertu visus atbalsta veidus. Šāds izvērtējums bija paredzēts, kad bija plānots ieviest minimālo ienākumu līmeni, proti, 2014. gadā valdībā tika apstiprināta koncepcija par minimālā ienākuma līmeni, ar kuru tika paredzēts, es citēju “ieviest vienotu un metodoloģiski pamatotu minimālā ienākumu līmeni, kas kalpotu par atskaites punktu valsts un pašvaldību atbalsta piešķiršanai iedzīvotājiem ar viszemākajiem ienākumiem”. Tika noteikts, ka minimālais ienākumu līmenis būs 40 procentu apmērā no ienākumu mediānas, tātad minimālais ienākumu līmenis 2020. un 2021. gadā ir 198 eiro vienai personai – pirmajai personai mājsaimniecībā, un 139 eiro katrai nākamajai personai mājsaimniecībā. Vienkāršiem vārdiem sakot, tas nozīmē, ja cilvēka paša ienākumi nesasniedz šo līmeni, tad tiek garantēts atbalsts no valsts vai pašvaldības.

Tomēr realitātē minimālā ienākumu līmenis ir ieviests tikai kā teorētiski aplēsts lielums bez konkrēta atbalsta iedzīvotājiem un arvien nav risinājuma, kā minimālā ienākumu līmeni sasaistīt ar reālu atbalstu.

Un kāpēc tas tā notika?

Valsts kontrole apzinās, ka kaut ko ieviest vai palielināt var tikai tad, ja ir iespējams atrast resursus, proti, finansējuma veidā. Tā kā valsts budžets nav neierobežots, tad viens no risinājumiem, ko paredzēja gan koncepcija, gan arī savulaik Latvijai šādu ieteikumu sniedza Pasaules Bankas eksperti ir, ka nepieciešams vispusīgs atbalsta sistēmas izvērtējums, lai novērtētu, kas jau tiek nodrošināts, kāds ir atbalsta apmērs un kā arī vai viss tas, kas tiek nodrošināts, patiešām sasniedz to mērķi, kam tas ir paredzēts. Jau Pasaules Banka iezīmēja vairākus atbalsta veidus, kas būtu pārskatāmi, un ar kuru pārskatīšanu varētu rast līdzekļus citu atbalstu palielināšanai.

Lai gan minimālā ienākumu līmeņa koncepcijas ieviešanas laikā..... šo izvērtējumu veikt, faktiski izvērtējums aptvēra tikai informāciju par atbalsta veidiem un veidiem apkopošanu. Tie galvenokārt bija Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras nodrošinātie valsts sociālie pabalsti, bet pašvaldību atbalsta sistēma tika aptverta tikai trīs pabalstu griezumā, proti, garantētā minimālā ienākuma līdzekļi, dzīvokļa pabalsti un pabalsts krīzes situācijā.

Mēs revīzijā konstatējam, ka Latvijas pašvaldības ik gadu sociālajai aizsardzībai tērē 240 miljonus eiro. No tā sociālajai palīdzībai un citiem atbalsta pasākumiem, kompensācijām iedzīvotājiem, kas tiek izmaksātas dažādu sociālo pabalstu veidā, aptuveni 51 miljonu eiro. Mūsuprāt, šos līdzekļus mērķtiecīgi izmantojot, būtu iespējams panākt labākus rezultātus arī nabadzības riska mazināšanā.

Turklāt pašvaldību sociālajiem dienestiem jau pašlaik ir iespēja sociālos pabalstus mērķtiecīgi piešķirt nabadzības vai sociālās atstumtības riskam visvairāk pakļautajām personām, jo ir izveidota sistēma, kā, piešķirot sociālo palīdzību vai sociālos pakalpojumus, tiek novērtēti atbalsta pieprasītāja ienākumi, materiālais stāvoklis un sociālās vajadzības. Tomēr minimālā ienākumu līmeņa plāna izstrādes laikā lielākā daļa jeb 59 procenti no pašvaldību piešķirtajiem sociālajiem pabalstiem nemaz netika apzināti, pamatojoties, ka informācija par pārējo pašvaldību nodrošināto atbalstu nav pieejama un analizējama.

Līdz ar to pašvaldību nodrošinātais atbalsts ir aplūkots, mūsuprāt, tikai fragmentāri, kā jau minēju, trīs pabalstu griezumā, kas 2018. gadā kopā veidoja tikai 21 miljonu jeb 41 procentu no tā finansējuma, kuru pašvaldības izlieto dažādu sociālo pabalstu izmaksai.

Mēs revīzijā konstatējam, ka pašvaldībās arvien pastāv atšķirīga pieeja sociālo pabalstu veidu, to skaitu un saņēmēju loka noteikšanai, turklāt piešķirtie pabalsti visos gadījumos nav balstīti uz iedzīvotāju faktisko vajadzību izvērtējumu, jo daļa pabalstu tiek piešķirti jau vēsturiski vai arī ieviesti, kā politiskās iniciatīvas, vai, pamatojoties uz nevalstisko organizāciju priekšlikumiem par noteikta veida atbalstu konkrētām mērķa grupām. Nu, piemēram, politiski represētām personām, Černobiļas atomelektrostacijas seku likvidētājiem, paredzēti pabalsti svētku dienās noteiktām

iedzīvotāju grupām šāda rīcība būtu atbalstāma, ja, pieņemot lēmumu par pabalstu piešķiršanu konkrētajai mērķa grupai, būtu veikts izvērtējums un apzināts nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju skaits šajā mērķa grupā. Tomēr revīzijā mēs neguvām apliecinājumu, ka šāds izvērtējums jebkad ir ticis veikts.

Tāpēc mūsu vērtējumā, ieviešot minimālā ienākumu līmeni, īpaši svarīgi bija veikt visaptverošu jau esošā valsts un pašvaldību atbalsta izvērtējumu, lai novērtētu, vai pieejamais atbalsts ir pietiekams, efektīvs un sasniedz mērķa grupas vajadzības, tajā skaitā, vai tas nedublējas.

Šāds izvērtējums ļautu rast vismaz daļu nepieciešamo resursu, lai plānu varētu ieviest atbilstoši minimālā ienākumu līmeņa koncepcijā paredzētajam.

Paldies.

I. Ziemele.

Tā... Paldies. Tad es saprotu, ka jūs abas esat gatavas atbildēt uz jautājumiem? Ja?

I. Vārava.

Jā.

I. Ziemele.

Labi. Paldies. Sekos tād tiešnešu jautājumi. Lūdzu, tiesnese Sanita Osipova.

S. Osipova.

Labrīt! Un paldies par pētījumu, kuru Valsts kontrole ir veikusi, kas ir ļoti noderīgs arī Satversmes tiesai, šobrīd strādājot.

Tāpat, no jums es secināju, ka jūsu atzinums nonāca pie secinājuma, ka valsts nezina, cik liela nauda sasniedz katru atsevišķu personu. Vai tas tā ir?

I. Vārava.

Jā, mēs varam atbildēt apstiprinoši.

S. Osipova.

Vai kāda valsts institūcija kontrolē, kā šī naudas plūsma notiek? Vai personai tiek nodrošināti cilvēka cienīgi dzīves apstākļi, vai kāds netiek pārfinansēts un tā rezultātā varbūt nevēlas vairs strādāt, jo šīs lietas ietvaros ļoti daudz ir dzirdēts, ka pabalstiem ir jābūt nelieliem, viņiem ir jābūt taisnīgiem, lai stimulētu cilvēku iesaistīties darba tirgū. Tāpat, ir šīs divas riska grupas. Vieni – tie, kuriem ar pabalstu nepietiek, lai izdzīvotu cilvēka cienīgu dzīvi un viņš nav darbaspējīgs cilvēks, un otra

grupa – kuriem varbūt to pabalstu nemaz nevajadzētu, jo viņi spēj sevi nodrošināt ar darba algu?

Jautājums bija par to, vai kāds kontrolē šīs naudas izlietojumu Latvijas Republikā centralizēti valsts līmenī?

I. Pīpiķe.

Es teiktu, ka mēs nevaram atbildēt tik vienkārši uz šādu jautājumu. Jā, protams, ka tiek kontrolēts gan, piemēram, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, izmaksājot pabalstus, tos izmaksā konkrētām personu grupām. Tāpat arī sociālie dienesti pašvaldībās, sniedzot atbalstu iedzīvotājiem, atsevišķos gadījumos vērtē gan materiālo stāvokli, gan personas vajadzības, citos gadījumos nevērtē. Un, protams, arī Valsts kontrole atzīst, ka iedzīvotāju ekonomiskā aktivitāte un darbs, protams, ir tas, kas pamatā var nodrošināt cilvēku labklājību un cilvēka cienīgu dzīvi.

Tomēr ir personu kategorijas, kuras ir sociāli neaizsargātas un kurām vienmēr būs vajadzīgs atbalsts, ja mēs runājam par senioriem, ja mēs runājam par personām ar invaliditāti, tad ir atsevišķi gadījumi, kad ir jāvērtē, cik tālu un cik daudz mēs varam no šī paša cilvēka arī prasīt. Un tāpēc arī tas, par ko Valsts kontrole runā, ir jautājums par to, cik tālu un cik daudz mēs varēsim nodrošināt cilvēkiem pienācīgu atbalstu, jo mēs turpināsim savu pabalstu sistēmu balstīt šajā universālajā pabalstu sistēmā, kas nozīmē, ka persona, piederot pie konkrētas kategorijas, visiem tiek sniegts vienāds atbalsts. Tas bieži vien nozīmē to, ka tiem cilvēkiem, kam ir nepieciešams lielāks atbalsts, mēs to nevaram nodrošināt ierobežotā finansējuma dēļ.

S. Osipova.

Paldies. Tās pašas problēmas, kas ir pabalstu piešķiršanā, kur nav vienveidības par pašvaldībām, es saprotu, ka tās pašas problēmas ir arī sistēmas kontrolē, kur nav vienveidības atkarībā no pašvaldībām. Un, ja valsts līmenī valsts piešķirtajos pabalstos ir vairāk vai mazāk caurspīdīgums, tad tālāk pašvaldību līmenī šī caurspīdīguma vairs nav. Vai es jūs pareizi sapratu?

I. Vārava

Nē, mēs, protams, varam izsekot pašvaldību lēmumiem par to, kā tiek lemts piešķirt pabalstus konkrētām personu kategorijām. Mēs varam šos dokumentus pārbaudīt. Tomēr tas, kam mēs nevaram izsekot, ir šis te vajadzību izvērtējums, kāpēc konkrētai personu grupai tiek piešķirti pabalsti konkrētajās... ja mēs runājam par universālajiem pabalstiem. Nu, piemēram, kaut vai šie paši svētku pabalsti, vai pabalsti veselības uzlabošanai ikvienam pensionāram, kas tiek piešķirts neatkarīgi no tā, kāda ir šī cilvēka... cik liela ir šī cilvēka pensija.

I. Pīpiķe.

Un katrā pašvaldībā šī sistēma ir pilnīgi savādāka. Mums ir šie trīs obligāti izmaksājami pašvaldību pabalsti, kas ir noteikti Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā – tas ir GMI pabalsts, dzīvokļu pabalsts un pabalsts krīzes situācijā. Pārējo pašvaldība var šo sistēmu veidot pēc saviem ieskatiem un tieši tā tas arī notiek. Ir pašvaldības, kurās ir daļa vēl šie sociālās palīdzības pabalsti, dažādi pabalsti veselības uzlabošanai, kas tiek piešķirti, izvērtējot personas ienākumus, tāpat ir pašvaldībās virkne dažādi pabalsti, kas tiek piešķirti neizvērtējot nekādus ienākumus, un šī sistēma ir ļoti dažāda, kas ir atkarīgs no katras pašvaldības.

S. Osipova.

Es ļoti rūpīgi iepazīnos ar jūsu šo atzinumu un es secināju, ka jums nebija nemaz vienkārši dabūt no visām pašvaldībām datus un ka jums nācās pieprasīt reizēm datus atkārtoti, jo ne visas pašvaldības saprata, ko tieši jūs no viņiem gribat iegūt kādus datus...

I. Pīpiķe.

Jā, tieši tā arī bija, jo pašlaik galvenā problēma ir tas, ka it kā pašvaldībām ir šī vienotā uzskaites sistēma, šī sociālā lietojuma programma “SOPA”, kurā ir iespējams uzskaitīt visus nodrošinājuma pabalstus, bet diemžēl pašlaik valsts līmenī nav izvirzītas prasības šajā sistēmā uzskaitīt visus pašvaldību nodrošinātos sociālos pabalstus. Ir jāuzskata tikai GMI pabalsts, dzīvokļu pabalsts un vēl, ja ir šādi citi sociālās palīdzības pabalsti, kas tiek piešķirti izvērtējot personu ienākumus, kas tiek uz šo personu ienākumiem..... attiecībā uz pārējiem pabalstiem šāda prasība valsts līmenī nekad nav bijusi. Un līdz ar to ir pašvaldības, kas tiešām visus savus piešķirtos pabalstus uzskaita šajā sistēmā. ir pašvaldības, kas to diemžēl nedara.

Un arī, ja mēs runājam par tādu valstiskā līmenī, kā redzēt šo informāciju, ko tad pašvaldības pašlaik piešķir, tad ciparu veidā atšifrēt ir iespējams tikai šos sociālās palīdzības pabalstus, kas tiek piešķirti, izvērtējot ienākumus, bet savukārt visi pārējie pabalsti, viņi pašvaldībām ir jāuzrāda vienā lielā kopējā ciparā bez nekāda atšifrējuma, kas tad tie ir par pabalstiem un kādām iedzīvotāju kategorijām.

Un tās mūsu grūtības bija vēl tieši no tā viedokļa arī, ka bija ļoti... mēs mēģinājām, kas ir šajos valsts statistikas pārskatos uzrādītās summas, salīdzināt ar to, kas ir faktiski pašvaldības budžetu datus, tad diemžēl šādu informāciju kopā salikt nebija iespējams, jo mēs secinājām, ka pašvaldībām šajā uzskaitē ir ļoti daudz kļūdas, tas ir, sākot ar to, ka arī ir kļūdas šajā pabalstu klasifikācijā, kā tad, kurā gadījumā kādu pabalstu un kurā ailē viņu klasificēt, un līdz ar to tā informācija tiešām bija ļoti, ļoti grūti analizējama un precizējama.

Un arī vēl viena problēma, ka pašvaldībām arī pašām ļoti bieži trūkst šī izpratne, kuru pabalstu tad kā klasificēt, kurā gadījumā tad šis sociālās palīdzības pabalsts, ko viņa piešķir, kas tiek piešķirts, izvērtējot personu ienākumus, kurā gadījumā tad tie ir šie pašvaldību brīvprātīgās iniciatīvas pabalsti, tajā skaitā arī, ja pabalstiem bija uzskaitīti dažādi cita veida izdevumi, kas saistīti, piemēram, ar cūku mēri un dažādiem arī sociāliem pakalpojumiem.

S. Osipova.

Un mans pēdējais jautājums. Jūs esat analizējuši visu sistēmu. Un vai jūs varētu pateikt, ka Latvijas Republikā šobrīd ir izveidota efektīva sistēma, pārdomāta nabadzības mazināšanai, orientēta uz valsts ilgtspējas nodrošināšanu?

I. Vārava.

Mūsu vērtējumā šobrīd izveidoto sistēmu par efektīvu nosaukt nevar, jo, kā jau mēs minējām, lai mēs varētu apgalvot, ka mūsu valsts ir izveidojusi sistēmu, kas ir vērsta uz nabadzības mazināšanu un ienākumu nevienlīdzības mazināšanu, tad visām politikām, kas šo te jautājumu ietekmē, būtu jādarbojas koordinēti. Bet tā tas diemžēl nav. Turklāt, pat dažas politikas darbojas pretēji šim mērķim.

S. Osipova.

Liels paldies.

I. Ziemele.

Paldies tiesnesei Osipovai. Lūdzu, tiesnesis Aldis Laviņš.

A. Laviņš.

Labrīt! Paldies par sniegto viedokli.

Man būs daži precizējoši jautājumi.

Tā... nupat, atbildot uz kolēģes jautājumu, jūs norādījāt, ka ir problemātiski gūt priekšstatu par to, kādā veidā pašvaldības maksā un uzskaita dažādus pašvaldības sociālos pabalstus.

Man jautājums ir, vai līdzīga problēma, respektīvi, iegūt informāciju par to, kā valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts tiek uzskaitīts un izmaksāts? Vai šajā ziņā arī Valsts kontrolei bija radušās zināmas problēmas iegūt pilnu informāciju secinājumu izdarīšanai?

I. Vārava

Nē, attiecībā uz pabalstiem, ko izmaksā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, Valsts kontrolei nekad nav bijušas grūtības ne iegūt informāciju, nedz arī to

pārbaudīt un gūt pārlicību par to, ka izmaksas ir veiktas atbilstoši. Problēmu nekad nav bijis.

A. Laviņš.

Paldies.

Otrs jautājums ir saistīts ar to, ko varēja dzirdēt no jūsu viedokļa. Jūs minējāt, ka... respektīvi, piekritāt tam apgalvojumam, ka valsts nezina, cik naudas nonāk sociālajos pabalstos pie katra indivīda, kuram ir šāda nepieciešamība.

Vakardien tiesas sēdē valdības pārstāve mums, atbildot uz jautājumu, par to, vai un kāda sistēma pastāv, kā pašvaldības un valsts institūcijas savstarpēji apmainās ar informāciju tajos gadījumos, lai nokontrolētu, vai, piemēram, personai pienākas garantētā minimālā ienākumu līmenis. Un valdības pārstāve paskaidroja, ka pašvaldību sociālajiem dienestiem ir iespēja pieslēgties sistēmai, lai viņa nokontrolētu, vai persona saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu. Saņemot šādu informāciju, pašvaldības sociālais dienests var izdarīt secinājumu, ka personai ir pietiekami naudas līdzekļi, nu, vismaz tādā līmenī, lai kompetenti izlemtu jautājumu, vai pienākas GMI pabalsts. Tātad valdības pārstāve ir norādījusi uz atsevišķas, savstarpēji saskaņotas sistēmas vai datu bāzes esību.

Kā jūs varētu noraksturot, vai šī informācijas apmaiņa patiešām ir tik neefektīva, ka tā dod pamatu apgalvojumam, ka valsts tomēr nezina, ka noteikta persona ir saņēmusi no valsts vai no pašvaldības x summu pabalstos?

I. Pīpiķe.

Sociālais dienests, piešķirot GMI pabalstu, vērtē personas, kas to ir pieprasījuši, ienākumus un materiālo stāvokli. Un, jā, šo te informāciju, vai personai tiek piešķirts kāds pabalsts, ko izmaksā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, sociālā dienesta darbiniekam ir pienākums to pārbaudīt, un šī informācija ir pieejama un tehniski, mūsuprāt, nekādu sarežģījumu nav šīs pārbaudes veikt.

Savukārt, ja mēs... tas, par ko mēs runājam... vairāk ir jautājums par to, ka šī te atbalsta sistēma nav vienota un koordinēta, jo mēs vienkārši nesummējam kopā tos atbalsta veidus, ko nodrošina valsts, pašvaldība, kas ir dažādu atvieglojumu veidā, turklāt vēl jāatceras, ka pašvaldībai ir ļoti daudzi pabalsta veidi, kas neprasa šo te personas ienākumu un materiālā stāvokļa izvērtējumu. Un tie tiek maksāti vienkārši tāpēc, ka persona pieder pie kādas sociālās grupas – vai tas būtu seniors, vai persona ar invaliditāti, daudz bērnu ģimene un tamlīdzīgi. Šajā gadījumā ienākumu izvērtējums var netikt veikts, tas ir atkarīgs no tā, kā pašvaldība ir lēmusi, kādas iedzīvotāju grupas atbalstīt.

A. Laviņš.

Jā. Paldies. Sapratu šo akcentu tātad, paužot apgalvojumu tam, ka valsts nezina, cik konkrēti naudas saņem pabalstu saņēmēji. Skaidrs.

Nākamais jautājums būs saistīts ar to, ka dažas dienas pirms Satversmes tiesa sāka izskatīt lietu par garantētā minimālā ienākuma līmeņa atbilstību Satversmei, mums bija iespēja plašsaziņas līdzekļos dzirdēt Valsts kontroles komentāru saistībā ar jūsu izdarīto revīziju un ļoti veiksmīgi ir sakritis, ka jūs esat veikuši šajā jomā apjomīgu pētījumu, un šobrīd Satversmes tiesa ir pievērsusi ļoti lielu uzmanību dažādiem valstī izmaksājamiem pabalstiem. Un sniedzot informāciju plašsaziņas līdzekļiem, Valsts kontroles pārštāve norādīja uz to, ka ir radies iespaids par to, ka mūsu valstī pastāv pabalstu haoss.

Ja palūkojamies uz normatīvo aktu līmeni, tad būtībā mēs varam gūt priekšstatu par to, kā Latvijas valsts ir izveidojusi sociālās drošības sistēmu. Ir skaidri noregulēti sociālās apdrošināšanas veidi, ir noregulēti vienpadsmit valsts sociālie pabalsti un trīs vienreizēji izmaksājami pabalsti. Un tad ir nākamais regulējums par pašvaldību sociālo palīdzību ar šiem trīs pabalstiem, ko Jūsu kolēģe minēja, un arī par sociālajiem pakalpojumiem. Respektīvi, no normatīvo aktu viedokļa šo informāciju var gūt, kāda šī sistēma pastāv.

Varbūt varētu mazliet paskaidrot Satversmes tiesai šajā brīdī, kāpēc tik tāds... jāsaka tā, skarbs vērtējums ir par to, ka pabalstu haoss pastāv mūsu valstī?

I. Pīpiķe.

Jā, Valsts kontrole jau kopš 2004. gada, veicot revīziju par sociālās palīdzības sistēmu pašvaldībās, ir vērsusi uzmanību uz to, ka tas atbalsts, ko pašvaldības nodrošina saviem iedzīvotājiem, nebūt nav harmonizēts visas valsts līmenī, proti, pašvaldību autonomija ir pietiekami plaša un tās var noteikt savā teritorijā dzīvojošajiem iedzīvotājiem ļoti atšķirīgu, ja tā var nosaukt, to pabalstu grozu.

Tas, par ko mēs esam runājuši ar Labklājības ministriju jau kopš 2004. gada un, vēlreiz uzsveram arī šajā revīzijā, ka nevar būt atbalsts, ko saņem iedzīvotāji... nedrīkst būt atkarīgs no tā, kurā pašvaldībā viņš dzīvo. Tas, par ko mēs runājam, ir tas, ka būtu nepieciešams tā kā tāds vienots atbalsta grozs un cilvēks zinātu, ka, nonākot sarežģītā situācijā, valsts un pašvaldība man sniegs šādu atbalstu. Tāpēc šī te minimālā ienākumu līmeņa koncepcija, mūsaprāt, ir solis, ļoti pareizs solis, jo tas tā kā pateiktu šo te, nedefinētu to atbalstu, ko valsts un pašvaldības garantē, ja cilvēks nespēj pats ar savu darbu nodrošināt sev šo ienākumu līmeni.

Tāpēc arī, protams, mēs piekrītam, kas attiecas uz valsts pabalstiem un sociālās apdrošināšanas sistēmu, tur situācija ir ļoti skaidra. Katrā gadījumā mums ir saprotams, ja cilvēks ir sociāli apdrošināts... ko un cik ilgi un kādā apmērā viņš saņems. Tāpat arī valsts sociālie pabalsti... ir skaidrs, ka cilvēkam ir tiesības tos

saņemt. Un arī šie te trīs Sociālo pakalpojumu un palīdzības likumā nedefinētie pabalsti, ko maksā pašvaldības, ir definēti un saprotami – GMI, dzīvokļu pabalsts, pabalsts krīzes situācijā. Bet, kā jau es minēju, tālāk seko tā daļa, ko pašvaldība maksā kā brīvprātīgās iniciatīvas, un tā ir tā daļa, ko mēs saucam par pabalstu haosu.

A. Laviņš.

Jā, pateicos par skaidrojumu. Tagad ir skaidrs. Jūs tā strukturēti nodalījāt, ka tiktāl, cik mēs runājam par valsts sociālajiem pabalstiem, arī Valsts kontrolei ir skaidrība, un tiklīdz ir runa par pašvaldību sociālajiem pabalstiem un it īpaši, tā saucamajiem brīvprātīgajiem, ja es pareizi šobrīd nedefinēju šo pabalstu grupu, tā tajā ir tā lielā neskaidrība, ko jūs definējat kā pabalstu haosu. Tā es sapratu no jūsu viedokļa.

I. Pīpiķe.

Jā.

A. Laviņš.

Un visbeidzot par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta mērķi. Vakardien tiesas sēdē Satversmes tiesas kolēģi uzdeva vairākus jautājumus saistībā ar šo.

Un jautājums būtu: vai Valsts kontroles pārstāvji uzskatītu, ka tāpat Valsts sociālo pabalstu likumā attiecībā uz valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu regulējums par tā mērķi ir tik vājš, ka šo mērķi ir grūti izprast?

Es saprotu, ka jūs varat sniegt atbildes veiktās revīzijas kontekstā, bet ja šis jautājums tomēr tiek aptverts ar jūsu revīziju, tad labprāt dzirdētu jūsu viedokli par šī pabalsta mērķi un tā izpratni no tā, kas ir noregulēts normatīvajos aktos.

I. Pīpiķe.

Mēs vēlētos atturēties no šāda viedokļa sniegšanas, jo šis mērķis tiešām nav noteikts ne Valsts sociālo pabalstu likumā, ne arī Ministru kabineta noteikumos. Līdz ar to mēs neesam padziļināti pētījuši, lai mēs šādu viedokli sniegtu.

Citos gadījumos, pieņemsim, kad mēs tiešām vēlamies noskaidrot kāda pakalpojuma mērķi, tad mēs neaprobežojamies tikai ar normatīvo aktu, mēs parasti dodamies arī uz Saeimu un pētām arī visus šos likumprojekta izstrādes dokumentus, lai tiešām nonāktu līdz šim mērķim un saprastu, kas tad ar to ir domāts.

Bet attiecībā uz valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, mēs diemžēl neesam pētījuši šo likumprojektu izstrādes visu dokumentāciju, lai šādu viedokli sniegtu.

A. Laviņš.

Paldies. Un, noslēdzot šo jautājumu par šā pabalsta, es domāju, valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta, jo jūsu sniegtajā viedoklī šodien tiesas sēdē liela daļa sniegtās informācijas tomēr bija saistīta ar pašvaldību sniegtajiem sociālajiem pabalstiem.

Vai no pabalstu izmaksāšanas efektivitātes viedokļa raugoties, vai šim valsts sociālā nodrošinājuma pabalstam būtu jābūt mērķētam un normatīvā akta līmenī, kas ir likums, būtu definētam, ka tam ir jākalpo noteiktu cilvēku pamatvajadzību apmierināšanai. Ja mēs zinām, ka garantētā minimālā ienākuma līmenis šim kalpo un arī citi sociālie pabalsti, kas ir minēti Sociālo pakalpojumu un sociālo pabalstu likumā. Vai jūs saskatāt, ka valstij būtu lielāka rīcības brīvība šo mērķi definēt abstraktāku, lai persona pati, ievērojot tai esošo privātautonomiju, izlemtu, kādām pamatvajadzībām tā izlietotu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras piešķirto valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu?

Es ceru, ka bija saprotams mans tāds plašāk uzdotais jautājums? Ja nē, es mēģināšu fokusēt šo uzmanību. Varēsiet komentēt?

I. Vārava.

Varbūt vēlreiz konkrētāk... tieši kāds ir jautājums.

A. Laviņš.

Respektīvi... valsts, nevis valsts, bet Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā ir minēti trīs pabalsti, un ir noteikts, kādu pamatvajadzību apmierināšanai šie pabalsti ir mērķēti.

I. Vārava.

Jā, to mēs saprotam.

A. Laviņš.

Ja mēs aplūkojam Valsts sociālo pabalstu likumu, tad tur šāda regulējuma tik detalizēta, ka šiem pabalstiem ir jābūt, ka šie pabalsti ir mērķēti konkrētu pamatvajadzību īstenošanai, mēs neatrodam.

Jautājums ir, vai no pabalstu efektivitātes viedokļa šis atbilstu tam, ka valstij ir lielāka rīcības brīvība, un valsts teiktu, ka atbilstoši personas privātautonomijai... lai, lūk, pati persona pieņem lēmumu, kā tā izlietos no Valsts sociālās aģentūras saņemto sociālā nodrošinājuma pabalstu. Tātad mijiedarbība starp pašvaldību izmaksātajiem pabalstiem un šo pabalstu, ko Satversmes tiesa šajā tiesas sēdē vērtē un par šā pabalsta mērķi. Cik tam būtu jābūt detalizēti noregulētam, lai tas būtu efektīvs?

I. Pīpiķe.

Nu, šajā gadījumā, man liekas, mums ir grūti atbildēt tāpēc, ka mums jau tā pabalstu sistēma pašlaik nav veidojusies, kā Jūs minējāt, ka mums ir pamatvajadzībām un vēl tālāk. Jo personām ar invaliditāti mums ir daudz un dažādi arī šie paši valsts sociālie pabalsti, ja. Tā sistēma ir veidojusies vēsturiski, mums ir bijuši tādi un tādi pabalsti, un ik pa laikam mums nāk klāt kāds jauns pabalsts... Jo tiešām, ar tādu skaidru mērķi mēs varbūt varam runāt tiešām uz pēdējos gados ieviestiem pabalstiem, kur jau likumprojektā ir konkrēti norādīts, kādu vajadzību apmierināšanai šis pabalsts tiek mērķēts. Bet nu attiecībā uz valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu jau pašlaik šāds mērķis nav definēts, ka tas ir tieši tās konkrētās vajadzības, jo mums jau ir jāskatās tas kopums, kā pašlaik tiek nodrošinātas personas ar invaliditāti vajadzības. Un nodalīt, kurā brīdī tas ir tikai ēdienam, kurā brīdī tas ir tikai dzīvoklim... nu, tajā pašā laikā pamatvajadzība mums ir arī mājoklis, bet mājoklī mums ir arī dzīvokļa pabalsts pašvaldībās un personas ar invaliditāti ir viena no tām grupām, kas pašvaldībās saņem dzīvokļa pabalstu.

Tā kā mums jau arī tās vajadzības pašlaik dublējas starp vairākiem šiem pabalstu veidiem...

A. Laviņš.

Jā. Mans jautājums drīzāk bija... Es piekrītu, ka varbūt tā ļoti plaši ir formulēts un ir zināmas grūtības to izprast un precīzi sniegt atbildes.

Bet tad trešais... trīs lietas – labas lietas. Trešais piegājiens, lai šo jautājumu fokusētu.

Tātad pabalstu sistēma un personas privātautonomija. Vai valstij būtu jāņem vērā personas privātautonomija, piešķirot pabalstus? Tādā izpratnē, ka valsts varētu teikt – nē, mēs precīzi pateiksim, kādām vajadzībām jums šī nauda ir jāizlieto. Vai valsts, piešķirot pabalstu, varētu tomēr ņemt vērā personas privāto autonomiju un teikt, lūk, šeit ir pabalsts noteiktā summā, kā jūs izlietosiet, kādu pamatvajadzību īstenošanai, tā ir jūsu darīšana.

Vai no pabalstu efektivitātes viedokļa Valsts kontrole redz, ka personas privātautonomijai ir vieta pabalstu sistēmā? Jautājums šāds tad.

I. Pīpiķe.

Mēs šādi laikam neesam vērtējuši šo jautājumu.

A. Laviņš.

Labi. Paldies par sniegtajām atbildēm...

I. Pīpiķe.

Likumdevēja tā kā kompetencē noteikt tad kādiem mērķiem... mums vienmēr ir vieglāk strādāt tad, kad mums ir konkrētam mērķim paredzēts pašiem, nevis kad mums pašiem šis mērķis ir tā kā jāformulē. Nu Valsts kontroles darbā noteikti palīdzētu, bet nu... nu mums jāsaka arī, ka mums tiešām ir ļoti maz, man liekas, pabalstu, kur tiešām tiek kontrolēts, kādai vajadzībai persona ir konkrēti izlietojusi... no tādiem piemēriem no prakses man nāk prātā tikai atsevišķās pašvaldībās dzīvokļu pabalstam, kur personām tiešām ir jāiesniedz šie maksājumi, kas apliecina, ka ir veikti šie komunālie maksājumi. Bet par pārējiem pabalstiem jau, man liekas, mēs neviens ar čekiem neapliecinām, vai mēs esam pirkuši ēdienu, vai mēs esam maksājuši par apģērbu.

A. Laviņš.

Jā. Paldies no manas puses.

I. Ziemele.

Paldies. Tiesnese Osipova gribētu droši vien arī šajā diskusijā arī iesaistīties...
Lūdzu!

S. Osipova.

Jā, paldies tiesnesim Laviņam, kurš mani uzvedināja uz vēl vienu eksistenciālu jautājumu Valsts kontrolei, jo likumdevējs ir izveidojis šo pabalstu, un Ministru kabinetam ir jānosaka šī pabalsta apjoms.

Sakiet, lūdzu, cik efektīvi Ministru kabinets var noteikt pabalsta apjomu, ja nav skaidrs, kādai vajadzībai šis pabalsts ir nepieciešams?

Nu, tāpat, jūs teicāt, ka jūs nesaprotat šī pabalsta mērķi, jo viņš nav ne likumā, ne Ministru kabineta noteikumos. Tad kā var vērtēt, piemēram, šī pabalsta apjomu, vai viņš ir pietiekams, lai nodrošinātu cilvēka cienīgu dzīvi, kā tas ir mūsu lietā, ja nav skaidrs, kādam mērķim viņš ir adresēts?

I. Vārava.

Mēs centīsimies sniegt informāciju tiktāl, cik sniedzas mūsu kompetence un ceram, ka tiesai tas būs noderīgs.

Ja mēs runājam par šo te tēmu, tad tajā laikā mēs tiešām... šie te normatīvajos aktos, likumos definētie mērķi nav bijuši, vai arī, ja ir bijuši, tad ir bijuši ārkārtīgi vāji definēti. Un tāpēc arī šobrīd, attīstoties arī mūsu pieredzei, tāpēc arī tika izstrādāta šī te minimālā ienākuma līmeņa koncepcija, kas jau paredz šo te vienoto vērtējumu, nosakot, kādam tad ir jābūt ienākumu līmenim, pēc kura tad valsts un pašvaldības sniedz šo te atbalstu. Un tā sistēma ir tāda, kas ir saprotama un caurskatāma. Un tur ir

iespējams arī atbilstoši tam, kā mainās, teiksim, vidējā alga tautsaimniecībā, kā attīstās, kāda ir valsts ekonomiskā attīstība, tad tur jau, protams, var šo te atbalstu pielāgot.

Bet, ja mēs runājam par šiem te pirms daudziem gadiem pieņemtajiem likumiem, nu... ņemot vērā to, ka tie ilgstoši nav bijuši pārskatīti, tikai pārskatīti šo te pabalsta apmēru, ņemot vērā to, ka, protams, pārējās sabiedrības, ekonomiski aktīvo iedzīvotāji ienākumi ceļas un šie cilvēki, kas nesaņem citus ienākumus, viņi grimst arvien dziļākā nabadzībā un nevienlīdzībā, nu tad mēs tur arī droši vien nevaram meklēt šos te mērķus ar šā brīža mūsu izpratni un gaidām par to, ko mēs gaidām no likumdevēja.

S. Osipova.

Paldies.

I. Ziemeļe.

Paldies tiesnesei Osipovai. Tiesnesis Artūrs Kučs. Lūdzu!

A. Kučs.

Labdien! Paldies arī par jūsu viedokli. Es vēlreiz gribēju drusciņ precizēt to, ko jūs jau sākumā ieskicējāt, un arī mums vakar par informācijas pieejamību...

Tātad, runājot tieši par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējiem, mēs vakar konstatējām, ka ir daļa cilvēku, kuriem ir vissmagākā invaliditāte, kura nevar strādāt, un tad Labklājības ministrija norādīja, ka šiem cilvēkiem ir jāvērsas pie pašvaldības pēc sociālās palīdzības. Tā ir pašvaldības autonomā funkcija. Bet, ja es pareizi no jums šoreiz sapratu, tā līdz galam valsts jau nevar izsekot tam, kāda veida sociālo palīdzību katrā pašvaldībā šis cilvēks saņems. Vai tā ir?

I. Vārava.

Jā, tā ir. Pašvaldību sniegtā palīdzība var atšķirties un tā atšķiras arī praksē.

A. Kučs.

Bet es no jums sapratu arī, ka par daļu no šiem pabalstiem arī valstij tādā koordinētā veidā nav pieejama informācija?

I. Vārava.

Arī tā var būt. Tas ir atkarīgs gan no tā, cik kvalificēti darbinieki ir pašvaldībās, ar kādu izpratni, kādi dati tiek ievadīti informācijas sistēmās, un arī atkarīgs no tā, lai Labklājības ministrija vēlas šos datus analizēt un informāciju mērķtiecīgi apkopot.

A. Kučs.

Paldies. Otrs man jautājums. Es skatījos arī jūsu ziņojumā... tieši dati par mērķa grupām. Un tur daļu tie dati ir pieejami, par daļu viņi netiek Latvijā apkopoti.

Un tas jautājums mans būtu, vai jums dati ir tieši par šī pabalsta saņēmējiem un te nav tikai invalīdi, te ir arī cilvēki, kuri ir pensijas vecumā, bet nevar saņemt pensiju, jo viņiem nav stāžs? Vai ir dati, teiksim, cik no šī pabalsta saņēmējiem atrodas zem nabadzības riska sliekšņa? Tātad, ja mēs paskatāmies tieši uz rezultātu, kā šis pabalsts... kā viņš nonāk pie saņēmēja, vai ir dati, teiksim, par to, kādā situācijā šie cilvēki atrodas?

I. Pīpiķe.

Šajā gadījumā ir jānošķir laikam divas lietas, jo viena lieta, ka mums tiešām ir pieejami dati par to, cik personas saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, šī ir VSAA informācija, VSAA statistika. Bet par nabadzības riska sliekšni, kā tas tiek mērīts... tas tiek noteikts saskaņā ar vienoto Eiropas metodoloģiju, ko katru gadu veic Centrālā statistikas pārvalde. Šis apsekojums ir EU-SILC apsekojums, kas ir izlases veida apsekojums, kurā ir iekļautas..... un šajā gadījumā, ja mēs runājam par nabadzības riska sliekšni personām ar invaliditāti, diemžēl no šī apsekojuma mēs pašlaik nevaram iegūt precīzus datus, cik tad personas ar invaliditāti ir pakļautas šim nabadzības un sociālās atstumtības riskam. Tas ir tāpēc, ka apsekojuma ietvaros šādu informāciju ir iespējams iegūt tikai daļai, tas ir tad tikai, ja šī izlasē iekļautā persona ir izvēlējusies sniegt par sevi informāciju par savu veselības stāvokli. Un šajā gadījumā tas secinājums tiek izdarīts no tā, ka persona veic pašnovērtējumu un novērtē, vai viņas veselības stāvoklis ietekmē aktivitāšu veikšanu.

Līdz ar to, ja mēs runājam tīri par tādu rādītāju – nabadzības riska sliekšnis personām ar invaliditāti –, šīs oficiālās statistikas ietvaros šis rādītājs netiek iegūts un nav precīzs.

A. Kučs.

Paldies. Un pēdējais jautājums no manas puses. Jūs arī teicāt, ka raksturojot to, vai valsts politika ir vērsta uz nabadzības mazināšanu, ka dažas politikas pat darbojas pretēji. Vai jūs varētu drusciņ ieskicēt varbūt ar piemēriem, kur jūs redzat, ka pilnīgi pretējā virzienā šīs politikas iet?

I. Vārava.

Jā, mēs esam savā ziņojumā analizējuši situāciju nodokļu politikas jomā, kas mums pieļauj šos te zemos nodokļu režīmus, proti, ja mēs runājam par mikrouzņēmuma nodokli, tas nozīmē, ka personas faktiski, lai arī ir sociāli apdrošinātas, šīs te personas sociālās iemaksas ir tik zemas, ka, iestājoties bezdarba,

slimības riskam, vai arī vēlāk, kad šīs personas sasniegs pensijas vecumu, viņu sociālās apdrošināšanas iemaksas būs bijušas tik niecīgas, ka viņu pabalsti un pensijas būs ārkārtīgi zemas. To jau apliecināja arī šā brīža krīze, kad mēs sapratām, ka personas, kas strādā šajos režīmos, tāpat arī autoratlīdzības saņēmēji, viņi ir absolūti sociāli neaizsargāti un pilnībā atkarīgi no pabalstiem, jo viņi paši par sevi šīs te apdrošināšanas iemaksas nav uzkrājuši. Un arī vēlāk, tad kad šīs personas sasniegs pensijas vecumu, pārējiem valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu veicējiem būs tā kā viņiem jākompensē šī te pensijas daļa līdz minimālai pensijai, jo mikrouzņēmumu nodokļa maksātāji nerasniegs pat šo te minimālās pensijas sliekšni ar savām iemaksām.

A. Kučs.

Paldies.

I. Ziemeļe.

Paldies tiesnesim Kučam. Tiesnesis Gunārs Kusiņš. Lūdzu!

G. Kusiņš.

Labdien! Man jums viens jautājums, paturpinot to atbildi, ko jūs sniedzāt jau uz kolēģa tiesneša Kuča jautājumu.

Jūs teicāt, ka tas ir atkarīgs no tā, vai Labklājības ministrija vēlas šos datus analizēt.

Sakiet, lūdzu, jums ir tāda sajūta, ka nevēlas šos datus analizēt vai arī jūs redzat, ka šo datu analīzes rezultātā varētu tikt izdarīti secinājumi, bet tie netiek izdarīti? Paldies.

I. Pīpiķe.

Pašlaik, varētu teikt jau daudzus gadus, vienīgais oficiālais datu avots, ko Labklājības ministrija galvenokārt izmanto politikas veidošanai, ir šie valsts statistikas pārskati, ko gatavo pašvaldības. Un šie pārskati, viņi tiek ģenerēti automātiski no tiem datiem, kas ir uzskaitīti šajā, kā es minēju, “SOFĀ”, šajā sociālo pakalpojumu lietojuma programmā. Un tās mūsu bažas, jau ko es teicu iepriekš, ir tas, ka pašlaik tādā detalizētā līmenī uzskaitīt pa pabalstu veidiem ir izvirzītas prasības tikai uz GMI pabalstu, uz dzīvokļu pabalstu un pabalstu krīzes situācijā. Tas ir tas, kas šajā pārskatā atšifrējas un var redzēt, cik personām un kādā apmērā ir nodrošināts.

Par pārējiem pabalstiem, it sevišķi par šiem brīvprātīgās iniciatīvas pabalstiem, viņi visi šajā pārskatā parādās vienā lielā kopējā ciparā, turklāt pašvaldībām, tā kā viņi ne visus pabalstus uzskaita šajā “SOFĀ”, viņi arī šo ciparu pārējo var koriģēt arī manuāli, tas nenāk no tā, ko viņi tiešām ir uzskaitījuši. Un tad

faktiski tās mūsu bažas ir tās, ka patiesībā šis cipars ir ļoti..... redzējuši, ka Labklājības ministrijai būtu interesējis, kas tad ir šajā atlikušajā ciparā, kas ir šajā pārējā pabalstu daļā, ko pašvaldības faktiski arī nodrošina. Ja šī informācija būtu detalizēta kaut vai pa pabalstu veidiem, pa iedzīvotāju kategorijām, tā aina būtu daudz, daudz pilnīgāka un varētu veikt daudz pilnvērtīgākas analīzes par to, ko tad pašvaldības faktiski nodrošina saviem iedzīvotājiem.

Jā, viena lieta, protams, vēl ir Labklājības ministrijai jau vairākus gadus ir iespēja šos datus arī analizēt. Viņiem ir šī Labklājības ministrijas informācijas sistēma “LabIS” un “SPOLIS”, kur tas cēlais mērķis tiešām bija tas, ka šajā sistēmā tā kā migrējas dati no visām pārējām valsts informācijas sistēmām un kur būtu iespējams šos pabalstus redzēt arī tā kā personu griezumā, bet diemžēl šis rīks, šī sistēma vēl joprojām tiek būvēta un tur pašlaik var tādā detalizētā griezumā vēl joprojām redzēt tikai dažus atsevišķus pabalstu veidus. Tā kā tā sistēma netiek pilnvērtīgi vēl izmantota, lai mēs tiešām varētu teikt, ka mūsu sociālā politika tiek veidota tiešām uz datiem un uz datu analīzi. Tātad galvenais informācijas avots arvien ir šie valsts statistikas pārskati, kas ir pārāk vispārināti.

G. Kusiņš.

Un tad es pareizi saprotu jūsu secinājumu, ka uz šādu nepilnīgu fragmentāru vai pat, iespējams, neprecīzu datu pamata nav iespējams izdarīt precīzus, mērķētus secinājumus.

I. Pīpiķe.

Jā, tieši tā.

G. Kusiņš.

... un tieši šo datu trūkums ir tas galvenais iemesls. Paldies.

I. Pīpiķe.

Jā, jo būtiska daļa šo pašvaldību nodrošināto pabalstu netiek atšifrēta, kas tie ir par pabalstiem un kādām iedzīvotāju kategorijām. Jo galvenais arguments vienmēr izskan: “Labklājības ministrijai nav tādu resursu, lai izskatītu visus 119 pašvaldību saistošos noteikumus”. Bet patiesībā jau tā problēma ir tas, ja būtu izvirzītas prasības uz visu šo 119 pašvaldību noteikto pabalstu veidu klasifikāciju vienotu, kaut vai pa grupām, pa visiem pabalstu veidiem, tā informācija būtu jau daudz labāk analizējama, un arī būtu detalizētāks priekšstats par to, kas tad pašvaldībās faktiski tiek nodrošināts.

G. Kusiņš.

Un vēl pēdējais jautājums. Sakiet, lūdzu, jūsu ieskatā šādas sistēmas izveidošana būtu tikai, teiksim, Labklājības ministrijas atbildība vai visas valdības atbildība, vai tieši kas, jūsuprāt, ir vainīgs, ja tā varētu teikt, pie tā, ka šāda sistēma tik ilgi nav izveidota? Paldies.

I. Vārava.

Nu, jebkurā gadījumā šī politikas joma ir Labklājības ministrijas atbildībā. Labklājības ministrija arī ir saņēmusi no valsts budžeta finansējumu šo sistēmu izveidošanai un uzturēšanai. Un, mūsuprāt, ja tiek izveidots informācijas sistēmas, tad iestādei, kura ar to strādā, arī ir jānodrošina maksimāli efektīva tās lietošana, lai šo rīku pilnvērtīgi varētu izmantot tās nozares politikas plānošanā. Tā kā mēs uzskatītu, ka tā tomēr ir Labklājības ministrijas atbildība.

G. Kusiņš.

Un vēl pēdējais jautājums. Mums lietas materiālos ir Tieslietu ministrijas viedoklis, kurā ir tieši norādīts, ka Tieslietu ministrijas vērtējumā šī pabalsta apmēra noteikšanas metodikas neesamība un pienākums pārskatīt neesamību ir būtiski trūkumi sociāli atbildīgas valsts principa kontekstā.

Vai no tā varētu konstatēt, ka ir ministrijas, kas atzīst, ka ir nepilnības, bet tomēr nekas nenotiek?

Es vēlreiz precizēšu savu jautājumu. Tātad Tieslietu ministrija sniegusi viedokli šajā lietā un arī ir norādījusi, ka Tieslietu ministrijas vērtējumā sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra noteikšanas metodikas neesamība ir trūkums sociāli atbildīgas valsts principa kontekstā.

Sakiet, lūdzu, vai no tā var secināt, ka ir ministrijas, kas ir konstatējušas šo trūkumu, bet tomēr nekas nav līdz galam noticis? Paldies.

I. Vārava.

Nu, mēs atturēsimies sniegt šajā gadījumā savu vērtējumu, neesam arī iepriekš iepazinušies ar Tieslietu ministrijas viedokli, tad mēs...

Droši vien, ka te ir atkal jāatsaucas uz to, ka šie te vēsturiski jau pirms zināma laika ieviestie pabalsti... neviens no tiem nav balstīts šādā te konkrētā metodikā, jo, mūsuprāt, tiešām, kā jau arī mana kolēģe arī minēja, tikai pēdējā laikā mēs šiem te ieviestajiem atbalsta veidiem nosakām gan konkrētus mērķus, līdzīgi, kā, pieņemsim, invalīdu asistenta gadījumā vai arī, teiksim, minimālā ienākumu līmeņa koncepcijā, kuras pamatā tad ir vērtējums. Vismaz ir noticis darbs pie tā.

Bet šajā gadījumā nu... tas nebūs noteikti vienīgais pabalsts, kur mēs varēsim pateikt, ka nav šāda te izvērtējuma apakšā.

I. Ziemele.

Paldies tiesnesim Kusiņam.

Tiesnesis Aldis Laviņš arī gribētu papildināt.

A. Laviņš.

Jā. Precizējošs jautājums. Ievērojot, ka šīs lietas centrā ir valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts, tā atbilstība Satversmes pantiem.

Tā informācija, ko jūs minējāt par to, ka Labklājības ministrijas rīcībā nav pietiekamu datu, lai izdarītu mērķtiecīgus secinājumus, vai šie... nu, jāsaka tā... pārmetumi... mazliet tā tas arī varētu tikt saprasts... vai tas attiecas arī uz to, ka Labklājības ministrijas rīcībā nav informācijas par valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta izmaksas apmēru, metodi?

I. Pīpiķe.

Nē, kas attiecas uz visiem pabalstiem, ko izmaksā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, šajā gadījumā ir pieejami pilnīgi precīzi dati.

Tā ka mēs runājam šajā gadījumā par tādu vienotu vienkopus... ja mēs runājam... ja mēs ņemam vērā, ka būtiska loma ir arī pašvaldībām. Valsts līmenī šie pabalsti ir precīzi uzskaitīti, to izmaksā aģentūra, un visus datus var iegūt no šīs vienotās VSAA sistēmas.

I. Ziemele.

Paldies tiesnesim Laviņam.

Es arī gribētu precizējošus divus, trīs jautājumus, ņemot vērā jau kolēģu iepriekš uzdotos jautājumus, lai būtu pavisam skaidri...

Tātad es saprotu, ka situācija ir tāda, ka no vienas puses Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai tātad ir pieejama informācija, ir zināmas šīs personu grupas, tipoloģijas ir izveidotas, tātad, vadoties no šiem empīriskajiem datiem, Sociālās apdrošināšanas aģentūra zina, ko viņa dara... varētu teikt tā... valstiskā līmenī...

Ja es jūs pareizi saprotu, tur, kur rodas problēma ir tajā, ka pašvaldībām, viņu autonomās funkcijas ietvaros, tātad arī ir šī valstiskā funkcija tomēr atbalstīt cilvēkus ar dažāda veida un konkrētām vajadzībām. Un tātad tajā daļā mums nav visaptverošas informācijas? Tā es jūs sapratu, ka tieši tajā daļā...

I. Vārava

Jā.

I. Ziemele.

Un līdz ar to tad tas rezultāts ir tāds, ka, protams, no Valsts kontroles viedokļa, valsts kopējie līdzekļi tiek iztērēti neefektīvi, jo tajā brīdī parādās šī nepārskatāmība un šīs tipoloģijas, kuras sākotnēji ir, tur viņas sāk sajaukties, ja? Ir tā vai nav tā?

I. Vārava.

Jā, mēs varam piekrist, ka tā daļa, kas ir valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti izmaksātie, tie ir ļoti konkrēti ar normatīvajiem aktiem regulēti un atbilstoši to izmaksa tiek kontrolēta, un arī personas, kas kvalificējas šo te pabalstu saņemšanai, tos arī saņem.

Attiecībā par pašvaldības daļu. Daļā no tā, protams, ka Labklājības ministrija, veidojot savu... neredz daļu no pašvaldību izmaksātajiem pabalstiem, bet tas, kas, mūsuprāt, vēl arī ir būtiski jāuzsver šajā kontekstā vēlreiz, ir tas, ka personām ar invaliditāti, piemēram, vai senioriem, nav garantēts šis te... ja mēs runājam par to daļu atbalstu, ko sniedz pašvaldība, tas var atšķirties no pašvaldības uz pašvaldību. Šis te pabalstu un atbalsta grozs nav vienots. Ir cilvēki, kas dzīvo turīgākās pašvaldībās vai pašvaldībās, kas ir nolēmušas atbalstīt konkrētu personu grupu... es nezinu... vai tie būtu cilvēki ar invaliditāti vai tās būtu, teiksim, viena vecāka vai daudz bērnu ģimenes un tamlīdzīgi, ir pašvaldības, kurās ir lielāks atbalsts, citās pašvaldībās mazāks, dažās varbūt nav nemaz. Un cilvēkam vienīgais tāpat ir tas, ko viņš saņem no valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras.

I. Ziemele.

Nu, lūk. Un tad šeit parādās tā jūsu pozīcija, ka būtu nepieciešams definēt šo valstī vienoto kritēriju, kurš tad būtu atskaites punkts, jau veidojot, nu, dažāda veida šos te sociālos pabalstus, bet kur arī kaut kādā veidā pašvaldībai būtu jāievēro šī vienotā pieeja. Kaut kā tādā veidā jūs saredzat to situāciju, teiksim, nākotnē?

I. Vārava.

Jā, mūsuprāt, atbalstam, ko saņem iedzīvotājs, nebūtu jābūt atkarīgam no tā, kurā pašvaldībā viņš dzīvo.

I. Ziemele.

Sakāt, lūdzu, vai Valsts kontrolei ir jūsu institucionālajā atmiņā atbilde uz jautājumu, kur un kādā veidā tas tā vēsturiski Latvijā ir izveidojies, jo sajūta ir, ka mēs runājam par 119 valstiņām vienā valstī?

I. Vārava.

Droši vien, ka tas ir balstīts pašvaldību autonomijā. Bet personīgi mana vēsturiskā atmiņa Valsts kontrolē... nu, divpadsmit gadus šeit strādājot, jāsaka, ka nekad nav bijis savādāk.

I. Ziemeļe.

Paldies. Nu, tā arī ir atbilde...

Tad man tāds jautājums, ar ko es vēlētos noslēgt savus jautājumus, bet tas turpina uzsākto tēmu.

Sakāt, lūdzu, vai jūs varat... vai jums ir nācies... jo jūs brauciet arī uz pašvaldībām, jūs reāli ejat un skatāt šos dokumentus, un arī tajās kultūrtelpās konkrēti ieejat... Mums lietas materiālos... arī Ministru kabinets... es vakar jau vienā no saviem jautājumiem jau nocitēju, ka, piemēram, Ministru kabineta viedoklī ir pašas viedokļa beigās ir, lūk, šāds teikums, es viņu arī jums nocitēšu... "tātad nākamā gada ikgadējās sarunās starp Labklājības ministriju un Latvijas Pašvaldību savienību tiks turpināta diskusija par minimālo ienākumu līmeņa pilnveidošanu"... Nu, tātad tas ir arī jautājums par šo minimālo ienākumu līmeni, kuram jūs pieskārties un ielikāt to sistēmas centrā, jāsaka tā.

Nu, lūk, un tagad mēs turpināsim. Ir 2020. gads. Mēs virzāmies uz 2021. gadu, un mēs turpināsim, lūk, šīs sarunas ar Pašvaldību savienību. Un līdz ar to man ir jautājums.

Kā tas ir saprotams, ka šis dialogs, šīs sarunas starp Ministru kabinetu un Pašvaldību savienību un šī koordinācija starp valsti un pašvaldībām... ka viņa acīmredzami, vismaz lietas materiālos mums lien ārā, ka viņa ir tik ļoti... es nesaprotu, komplicēta? Sarežģīta? Neiespējama? No kurienes tas nāk? Vai šeit nav nepieciešamība likumdevējam tomēr kaut kādus parametrus skaidrākus noteikt? Jūs no tādas praktiskās jūsu pieredzes jums ir kaut kādas domas radušās šajā sakarā?

I. Vārava.

Nu, mūsaprāt, mūsu valstī iztrūkst tāda politiskā atbalsta, lai mēs jautājumos saistībā ar nabadzības un nevienlīdzības mazināšanu pārietu no lozungiem uz reālu darbu. Un tāpēc arī ikviena... ik gadus šādas te Ministru kabineta un pašvaldību sarunas beidzas ar to, ka pašvaldības kaut ko darīs tad, ja..... jautājumus risināt, un attiecīgi vienmēr šis jautājums atduras finansējumā. Bet, mūsaprāt, bez tādām reālām un nopietnām reformām mēs varam panākt tikai nu tādas, kā lai tās nosauc, nu tādas dekoratīvas izmaiņas, jo ir vajadzīga politiskā griba tiešām būtiski mainīt mūsu vēsturiski jau ilgu gadu veidojušos sistēmu. Jo ir skaidrs, ka, protams, ka mūsu valsts nav tik bagāta, lai nekavējoties izmainītu ikviena pabalsta apmēru, kurš daudzos gadījumos ir tiešām ārkārtīgi zems.

Ja mēs runājam par cilvēkiem, kam nav citu ienākumu un kuri ir pilnībā atkarīgi tikai no valsts un pašvaldību sniegtā atbalsta... Bet tajā pašā laikā mēs neesam gatavi paskatīties uz tiem pabalstiem, kur mums ilgstoši jau gan mūsu pašu organizētās darba grupās, gan arī Pasaules Bankas eksperti ir norādījuši, ka tos būtu jāpārskata un šeit mēs redzētu resursus, ko varētu novirzīt sociāli visvairāk neaizsargāto cilvēku atbalstam.

I. Ziemele.

Jā, paldies.

Un tomēr vēl tad sakiet, lūdzu, vai es pareizi jūs sapratu, ka nevienlīdzības mazināšana nav bijusi gala beigās līdz šim valsts politiskā prioritāte, kas līdz ar to ir rezultējies tajā, ka mūsu sistēma ir tāda, kāda viņa ir? Tā nav bijusi prioritāte? Es pareizi saprotu?

I. Vārava.

Jā, nu mūsu revīzijas rezultāti, mūsuprāt, to apliecina. Pie tāda secinājuma mēs nonācām, analizējot šo te sistēmu politikas...

I. Ziemele.

Jā, labi. Paldies.

Tiesnešiem uz šo brīdi jautājumu nebūs. Līdz ar to es dodu iespēju pieteikuma iesniedzējam tiesībsargam Jansona kungam uzdot jautājumus Valsts kontrolei. Lūdzu!

J. Jansons.

Jā, godātā tiesa! Sveicināti! Labdien! Nu, tik izvērsti un pamatoti argumenti, kā tika atskaņoti no Valsts kontroles pārstāvjiem, izslēdz jebkādu iespēju uzdot jautājumus. Paldies. Mums nav jautājumu.

I. Ziemele.

Paldies tiesībsargam. Ministru kabineta pārstāvei Muižnieces kundzei būtu kādi jautājumi Valsts kontrolei?

J. Muižniece.

Paldies, Ministru kabinetam nebūs jautājumu Valsts kontrolei.

I. Ziemele.

Tā... paldies tātad lietas dalībniekiem.

Un līdz ar to es šajā brīdī teiktu paldies Valsts kontrolei par palīdzību Satversmes tiesai šajā lietas izskatīšanā, un es tātad vēlu jums patīkamu dienu.

Mēs turpināsim ar nākamo pieaicināto personu. Paldies jums.

Tā, kā nākamo pieaicināto personu, Satversmes tiesa vēlētos uzklaut, Tieslietu ministrijas pārstāvi Valststiesību departamenta Konstitucionālo tiesību nodaļas vadītāju Ivetu Brīnumu.

Un es arī lietas dalībniekiem apstiprinu, ka arī šajā lietā mēs esam pārliecinājušies par Brīnumas kundzes personu... un ir iesniegts personu identificējošais dokuments, kā arī valsts sekretāra pilnvara mums ir pieejama. Tā kā protokola vajadzībām tas viss arī ir veikts.

Lūdzu, tātad Tieslietu ministrijas pārstāvei, ja Jūs varētu arī koncentrēti paust Tieslietu ministrijas skatījumu uz šo situāciju tādu, kāda viņa uz šo brīdi mums šeit ir parādījusies. Lūdzu!

I. Brīnuma.

Labdien, augsti godātā tiesa!

Es tiešām pārstāvēšu Tieslietu ministrijas skatījumu minētajā lietā un centīšos būt konspektīva un, neatkārtojot detaļās jau vakar un arī iepriekšējā lietā par garantēto minimālo ienākumu līmeņa apmēru teikto, kā arī mūsu rakstiski pausto.

Bet nu tā īsumā.

Sociālo tiesību jautājumi viennozīmīgi ir vērtējami Satversmes 109. panta kontekstā, kas paredz ikviena tiesību uz sociālo nodrošinājumu un šo tiesību īstenošana ir valsts pozitīvais pienākums.

Taču, īstenojot sociālās tiesības, likumdevējs bauda plašu rīcības brīvību, jo sociālās tiesības, kā arī vēlāk turpināšu, ir saistīts ar valsts ekonomisko situāciju un valsts sociālās apdrošināšanas sistēmu.

Taču viennozīmīgi likumdevējs tajā pat laikā ir pakļauts pienākumam nodrošināt personu tiesības uz cilvēka cienīgu dzīvi, parūpējoties par tiem, kas paši to nespēj vai ir nonākuši tādā situācijā, kas liedz personai sevi nodrošināt vismaz minimāli nepieciešamajā apmērā.

Viens no sociāli atbildīgas valsts principa elementiem ir valsts pienākums rūpēties par sociālo taisnīgumu, kas ietver rūpes par sociālo atšķirību izlīdzināšanu un vājāko aizsardzību. Attiecīgi īstenojot sociālās tiesības, sociāli atbildīgā valstī viens no valsts pienākumiem ir ievērot tajā pat laikā arī visas sabiedrības intereses.

Latvija ir ratificējusi Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām, un Latvija ir apņēmusies ievērot Konvencijas 28. pantu, kas paredz, ka dalībvalstis atzīst personu ar invaliditāti tiesības uz atbilstošu dzīves līmeni sev un saviem ģimenes locekļiem, tostarp, uz pienācīgu pārtiku, apģērbu, mājokli un uz pastāvīgu dzīves apstākļu uzlabošanu un valsts ir apņēmusies veikt atbilstošus pasākumus.

Mēs arī piekrītam paustajam, ka valsts sociālās drošības sistēma jāvērtē kompleksi, proti, visi atbalsta mehānismi, ko nodrošina valsts un pašvaldības kopumā.

Būtisks svars, mūsaprāt, ir piešķirams tam apstāklim, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēju mērķu grupas tomēr ir ļoti dažādas. Personas, kuras ir sasniegušas pensijas vecumu, bet nav ieguvušas tiesības uz vecuma pensiju, jo trūkst apdrošināšanas stāžs, tas ir, mazāk kā 15 gadi, nav identiskā situācijā ar personām, piemēram, kam ir smaga invaliditāte kopš bērnības. Tajā pašā laikā arī dažādām invaliditātes grupām un tām pakārtotais darba spēju samazinājums arī ir diezgan atšķirīgi vērtējami.

Un nav apšaubāms, ka tāda valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmēju mērķgrupa kā personas ar smagu invaliditāti, ir pakļautas nabadzības riskam, jo objektīvi ir prezumējami, ka lielākoties viņas varētu nespēt iesaistīties darba tirgū, lai nodrošinātu sevi. Un valstij īpaši būtu jāiesaistās šādu personu atbalstīšanā.

Taču personas ar 3. invaliditātes grupu, kuru darbaspēju ierobežojums ir minimāls, piemēram, noteikts ar 25 procentiem, šīm personām sniegtais valsts atbalsts materiāla pabalsta veidā pamatoti varētu būt mazāks, salīdzinot ar 1. invaliditātes grupu.

Strādājot Tieslietu ministrijā, mēs redzam, ka Labklājības ministrija pēdējā laikā ir virzījusi diezgan daudz normatīvo aktu projektus tieši bezdarba mazināšanai un arī tieši attiecībā uz personām ar invaliditāti iekļaušanu darba tirgū. Bija, piemēram, regulējums, ka valsts atbalsta subsidētu darba vietu pielāgošanu personām ar invaliditāti, ir paredzēta samaksa darba apmācītājiem, pēdējos gados arī tiek palielināts asistenta pakalpojums, ir profesionālās pārprofilēšanas apmācības programmas. Līdz ar to, aktīvāk iekļaujot personas ar invaliditāti darba tirgū, pabalsta lielumu brīvāk varētu arī palielināt tām grupām, kas objektīvi darba tirgū iekļauties nespēj.

Tas ir svarīgi, jo nodarbinātība arī ļautu sasniegt to mērķi, ko uzsvēra tiesībsargs – personas piederības un iekļaušanās sajūta sabiedrībā.

Un ievērojot minēto, lietā būtu specifiski vērtējams arī katrai šai pabalsta saņēmēju grupai piešķirtais pabalsta apmērs un tā pamatotība.

Ja mēs skatāmies Sociālo pabalstu likumu 3. pantu, kas nosaka pabalsta mērķi, tad naudas summu, kuru saņem pie noteiktām iedzīvotāju grupām piederīgas personas situācijā, kad ir nepieciešami papildu izdevumi vai kad šīs personas nespēj gūt ienākumus. Un tās ir diezgan atšķirīgas situācijas.

Līdz ar to apskatāmajā lietā, Tieslietu ministrijas ieskatā svarīgi ir šīs personu grupas vērtēt individuāli kā īpašā valsts gādībā un aizsardzībā, prioritāri nostādot personas ar smagu invaliditāti un būtiski ierobežotām darba spējām, un ievērojamiem funkcionāliem traucējumiem.

Savukārt attiecībā uz tiem pabalstu saņēmējiem, kas nav uzkrājuši darba stāžu, tāpēc nesaņem valsts pensiju vispārējā kārtībā, valsts sociālo pabalstu apjoms ir vērtējams kopsakarā ar valsts sociālās apdrošināšanas sistēmu. Ir jāveicina personu iesaiste darba tirgū, kas ļauj personai uzkrāt sociālo apdrošināšanu un attiecīgi iegūt tiesības saņemt lielākas sociālās garantijas. Stabils un ilgtspējīgs valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas uzturēšana un stiprināšana ir būtisks valsts pienākums sociālo tiesību jomā, tādējādi sociālās palīdzības sistēmas ietvaros paredzētās naudas izmaksas apjomi nebūtu pielīdzināmi maksājumiem, kuru apmēru veido personas uzkrātās valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Tomēr iepriekš minētais neatbrīvo no valsts pienākuma tiekties pēc sociālās drošības sistēmas ietvaros paredzēto maksājumu adekvātuma.

Es nevaru nepateikt arī, ka liela nozīme šajā lietā ir arī ikgadējā valsts budžeta sastādīšanas process un, kā arī Labklājības ministrija teica, ka ir bijusi iniciatīva iepriekš palielināt šos te pabalstus, bet atbilstoša balsojuma nebija.

Valstij būtu jāseko sniegtā sociālā nodrošinājuma apmēra pietiekamībai, lai garantētu, ka atbalsta saņēmēji var atļauties preces un pakalpojumus, kas tiem ir nepieciešami pamatvajadzību nodrošināšanai. Un, lai varētu veikt šo kontroli, ir jābūt gan sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra noteikšanas metodikai, gan normatīvi nostiprinātam pienākumam pārskatīt šā pabalsta apmēru.

Tas, ka ilglaicīgi sociālā nodrošinājuma pabalsts netika pārskatīts, nav atbalstāms, taču šobrīd izskatās, ka valsts cenšas uzlabot situāciju, palielinot šo pabalstu.

Ievērojot minēto, Tieslietu ministrija kopumā nesaskata, ka sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs un attiecīgi apstrīdētā norma būtu vērtējama kā neatbilstoša Satversmei, tajā pat laikā nenoliedzot, ka kopumā būtu jāievieš šis izstrādātais plāns par pabalsta palielinājumu un, iespējams, detalizētāk būtu vērtējamas konkrētas pabalstu saņēmēju grupas.

Tas no manas puses arī būtu viss.

I. Ziemele.

Jā. Paldies, Brīnumas kundze, par pausto viedokli.

Tiesnese Sanita Osipova. Lūdzu!

S. Osipova.

Labdien! Sakiet, lūdzu, kur Tieslietu ministrija redz konkrētā pabalsta mērķi? Kādu vajadzību apmierināšanai šis pabalsts tiek piešķirts?

I. Brīnuma.

Es centos tā kā uzsvērt, ka, manuprāt, ir atšķirība starp šo te 1. invaliditātes grupu un 3. grupu, un ir jāvērtē tas kopā ar personas darba spējām.

Ja mēs skatāmies, ka darba spēju samazinājums ir minimāls, tad, iespējams, šis te pabalsts varētu būt, kāds tas ir Sociālo pabalstu likumā noteikts kā valsts atbalsts dēļ konkrētās situācijas, piemēram, kaut kādai veselības aprūpes nodrošināšanai.

Savukārt, ja persona tiešām objektīvi ir darba nespējīga, tāda ir bijusi un arī būs, tad noteikti valsts pienākums ir daudz lielāks un faktiski ir secināms, ka droši vien tas ir tā kā vairāk uzturēšanas pienākums. Vismaz no vakar runātā, Labklājības ministrijas un Ministru kabineta teiktā es nevarēju gūt pārliecību, ka ir kaut kādi citi objektīvi ienākumi, ko persona varētu gūt... nu, varbūt šis te pašvaldības sniegtais atbalsts, bet droši vien tad šis te valsts sociālās apdrošināšanas pabalsts būtu būtisks tieši uzturēšanas aspektā.

Mēs runājam arī, ka ir citi pabalsti, teiksim, tieši personām ar 1. invaliditātes grupu, tas ir šis te kopšanas pabalsts un asistenta pabalsts, bet droši vien tas vairāk ir paredzēts trešajām personām par savu pakalpojumu sniegšanu, ka viņas palīdz apkopt un atbalstīt šīs personas. Līdz ar to, nav pārliecības, ka tas pabalsts paliktu pašai personai ar invaliditāti.

S. Osipova.

Paldies. Es arī aptuveni tāpat kā jūs sapratu pagājušajā dienā dzirdēto, ka ir dažādas personu grupas, kuras saņem viena nosaukuma pabalstu – sociālā nodrošinājuma pabalstu –, viena grupa, piemēram, 3. grupas invalīdi, iespējams, saņem šo pabalstu paralēli darba algai, citi, savukārt, ir darba nespējīgi un tie varētu būt cilvēki, kuri ir vecumā zināmā, kaut arī nav veikuši sociālās apdrošināšanas iemaksas, tomēr pamatvajadzības viņiem ir un paliek, tad ir šie 1. grupas invalīdi, kuriem nav šīs darba spējas... Nu, un tad ir tā 3. grupa, par kuru tiesībsargs nav atnācis, tie ir nepilngadīgie bērni.

Tātad, viens pabalsts ir piešķirts dažādām grupām, no kurām vienām tas ir tiešām kā valsts labas gribas žests – atbalsts, paralēli algai var saņemt, savukārt lielākai daļai citu grupu, tas ir vienīgais iztikas avots.

Sakiet, lūdzu, kā jūs uzskatāt, vai varētu būt vienāda metodoloģija pabalsta apjoma rēķināšanai grupai, kur vienai grupai tas ir valsts atbalsts strādājošai personai un otrai grupai, kur tas ir vienīgais iztikas avots, jo persona ir darba nespējīga.

I. Brīnuma.

Es domāju, ka metodoloģiju varētu izstrādāt konkrētai grupai, teiksim, personām ar 1. grupas invaliditāti, 2., 3. grupas... to metodoloģiju varētu iedalīt. Tas ir metodoloģijas izstrādes jautājums.

S. Osipova.

Sakiet, lūdzu, vai tas, kā šobrīd tiek aprēķināts šis pabalsta apjoms, atbilst izpratnei par to, ka daļai cilvēku tas ir vienīgais iztikas avots, citiem savukārt tas ir privātautonomijai – valsts labas gribas žests.

I. Brīnuma.

Man liekas, ka ir tomēr jānodala arī šīs te personas ar invaliditāti, kuras nav spējušas un arī nespēs strādāt, varbūt tomēr no personām, kuras nav uzkrājušas apdrošināšanas iemaksas, jo tas varētu būt diezgan nopietns signāls arī pārējiem strādājošajiem, ka, teiksim, valsts ļoti parūpēsies par to, ka šobrīd es nemaksāju sociālās apdrošināšanas iemaksas. Mums ir jāreķinās, ka valstī ir diezgan liela ēnu ekonomika, ir diezgan liels nodokļu slogs, un valstij ir jāmotivē cilvēki tomēr iesaistīties labprātīgi apdrošināšanas sistēmā, jo man liekas, ka šī apdrošināšanas sistēma ir diezgan specifiska, mēs neesam viņu pārņēmuši no padomju laikiem, respektīvi, viņa šobrīd tiek būvēta, un tas ir liels valstij apgrūtinājums mēģināt šo finansiāli nodrošināt. Līdz ar to tur tomēr ir jābūt skaidrai... skaidri ir jānodala, iespējams, šīs trīs grupas tomēr.

S. Osipova.

Tātad mēs secinām, ka sociāli atbildīgā valstī, mēs pasakām, ka ir kāda sociālā grupa, par kuras iztikas minimumu atbilstoši cilvēka cieņai valsts nerūpēsies tāpēc, ka šī persona pati nav darījusi nepieciešamo darbu. Tātad ir sociāli atbildīga valsts, ir cilvēka cieņa kā konstitucionāla vērtība un kā pamattiesība, un mēs sakām, ka kāda grupa izkrīt. Vai arī tā tas nebija domāts?

I. Brīnuma.

Minimālajā noteiktajā apmērā noteikti valstij ir jāparūpējas par jebkuru personu. Nebūtu pieļaujams absolūti kādu personu atstāt bez iztikas līdzekļiem.

Tajā pat laikā sociālo tiesību jomā tomēr ir personas līdzdarbības pienākums, neskatoties arī uz šķēršļiem un visu pārējo. Un šo līdzdarbības pienākumu tomēr nedrīkst nevērtēt.

Ir personas, kas strādā visu sava darba mūžu, strādā ļoti daudz, katru dienu, varbūt gadus četrdesmit un, ja ir persona, kura pretstatā nav strādājusi nevienu dienu un nav iesaistījies sabiedrības labklājības nodrošināšanā, tomēr šīs personas ir atšķirīgā situācijā.

S. Osipova.

Protams, te ir sociālais taisnīgums un cilvēka cieņa, un reizēm šie principi kolidē.

Nākamais jautājums. Noteikumu Nr. 1605. 3. punkts nosaka, ka pabalstu apmēru pārskata Ministru kabinets pēc labklājības ministra ierosinājuma atbilstoši valsts budžeta iespējām – pirmais kritērijs. Izvērtējot ekonomisko situāciju valstī – otrais kritērijs. Un ņemot vērā Centrālās statistikas pārvaldes noteikto vidējo faktisko patēriņa cenu indeksu.

Labklājības ministrijas viedoklī ir pateikts, ka neviens cits indikators vai kritērijs, izņemot valsts budžeta iespējas, nav ticis ņemts vērā.

Pēc Tieslietu ministrijas ieskatiem, cik likumpaklausīgi ir darbojies Ministru kabinets, kurš pats nav ievērojis šī pabalsta apjomu, vērtējot sevis pieņemtos noteikumus?

I. Brīnuma.

Jā, nu, protams, kā arī minēja Labklājības ministrija, ir bijuši centieni tā kā šo pabalstu palielināt, bet nu šāda balsojuma nav bijis.

Un šajā gadījumā ir jāsaka, ka Tieslietu ministrijas skatījums būtu, ka noteikti būtu ļoti vērtīgi rūpīgāk un vairāk mēģināt sasaistīt nozares normatīvos aktus un tajos ietvertos budžeta piešķiruma principus, apsolutizējot, izstrādājot... un sasaistīt to kopā ar valsts budžeta izstrādes procesu, jo šobrīd mēs redzam, ka reizēm ir šis te pārrāvums, ka likumdevējs ir ieinteresēts kādā nozares likumā it kā izstrādāt labu regulējumu un paredzēt šos te budžeta līdzekļus, iespējams, pat noteikt konkrētu gadu, bet nu tā noteikti nav pozitīva prakse, ka, izstrādājot Budžeta likumu, tas pazūd, respektīvi, tiek veidota sadrumstalota tiesību sistēma, reizēm ir tiesību normas, kas tiešām faktiski netiek izpildītas. Un līdz ar to tur droši vien varbūt arī ar Finanšu ministriju ir jārūnā. Finanšu ministrija gan parasti cenšas šos nozares likumus tā kā nosargāt un neļaut veikt šādus apsolutizējumus, kas nav saistīti ar konkrētā gada budžeta vai šo trīs ietvaru gadu likuma budžeta izstrādi. Bet, nu, reizēm ir tā, kā ir un likumdevējam droši vien arī tā būtu arī likumdevēja atbildība, uzņemties atbildību par to, kas tiek ielikts nozares likumā un lai tas pēc tam varbūt pusgadu vai gadu pēc tam vēlāk tiktu ielikts reāli budžeta likumā.

S. Osipova.

Paldies. Un pēdējais jautājums.

Kā jūs šo pabalstu sistēmu, kas ir patiesībā pabalstu sistēma, jo tur ir vairākas pakāpes, vairākas summas šajā sociālā nodrošinājuma pabalstā, kā jūs šo pabalstu vērtējat nabadzības mazināšanas un nevienlīdzības mazināšanas kontekstā Latvijas Republikā? Vai viņš ir efektīvs? Vai viņš sasniedz to mērķi – nabadzības mazināšanai un nevienlīdzības mazināšanai valstī?

I. Brīnuma.

Nu, šis ir pabalsts, ko maksā, piemēram, personām ar invaliditāti, kurām nav šī te darba stāža, respektīvi, domājams, ka ir pozitīvi vērtējams, ka ir šāds pabalsts, ka cilvēki tiek uzturēti. Viņš, protams, vienmēr var pārrunāt, vai viņš ir pietiekams, lai tiešām sasniegtu savu mērķi – mazinātu vajadzību un iespējams, ka kaut kādi kritēriji varētu būt uzlabojami, bet kopumā pabalsts ir pabalsts, un tas tiek maksāts personām.

S. Osipova.

Paldies.

I. Ziemeļe.

Paldies tiesnesei Osipovai. Tiesnesis Gunārs Kusiņš. Lūdzu!

G. Kusiņš.

Labdien! Man būtu jautājumi saistībā ar Jūsu sniegto viedokli šajā lietā.

Jūsu sniegtā viedokļa, rakstveidā sniegtā viedokļa, 3. lapaspusē ir trešā rindkopā norādīts, ka Tieslietu ministrijas vērtējumā šī pabalsta apmēra noteikšanas metodikas neesamība ir būtisks trūkums sociāli atbildīgas valsts principa kontekstam.

Es šo jautājumu uzdevu arī Labklājības ministrijai, lai censtos noskaidrot, vai šis Tieslietu ministrijas viedoklis ir bijis jau iepriekš izteikts jau par kaut kādiem iepriekšējiem gadiem jeb šāda ir Tieslietu ministrijas pozīcija tikai šajā lietā? Paldies.

I. Brīnuma.

Jā, šo viedokli mēs noformulējam, manuprāt, martā, kad mēs tiešām bijām saņēmuši Satversmes tiesas aicinājumu iesaistīties šajā lietā, respektīvi, tik stingri viņš noteikti iepriekš nebija formulēts, un mēs principā paļaujamies uz Labklājības ministriju, kas ir nozares ministrija, kas strādā ar sociālajām tiesībām.

Bet nu tomēr šī te ideja, ka ir jānosaka šis te minimālais personai nepieciešamais ikmēneša ienākums, tas gaisā virmo, un liekas, ka Labklājības ministrija ir strādājusi pie šī jautājuma. Tā kā nav bijis šaubu, ka Labklājības ministrijai ir zināma šī te problemātika, ka, lai vispār noteiktu šo te pabalstu un sociālos atbalsta veidus, būtu jābūt kaut kādai vienotai metodikai, kādā veidā mēs vērtējam personu pamatvajadzību nodrošināšanu.

Tā kā tas man liekas, arī Labklājības ministrija norādīja, ka ir šie plāni izstrādāti jau kopš 2014. gada un ka viņi ir bijuši sūtīti kaut kad saskaņošanai.

G. Kusiņš.

Papildinot šo jautājumu. Sakiet, lūdzu, vai pēc tam, kad Tieslietu ministrija formulēja šo viedokli pēc Satversmes tiesas pieprasījuma, vai jūs vērsāties pie

Labklājības ministrijas ar to, ka jums ir šāds viedoklis? Jo Labklājības ministrijas atbilde, cik es sapratu, bija tāda, ka viņiem tas nav zināms, un tas viņiem ir tā kā bez maz vai pārsteigums.

I. Brīnuma.

Nu, teiksim, mēs šo viedokli sniedzām Satversmes tiesai, un arī Labklājības ministrijas viedoklis ir sniegts Satversmes tiesai. Tiesvedības procesā mēs droši vien varētu iepazīties ar lietas materiāliem. Bet Tieslietu ministrija nesaņēma Labklājības ministrijas viedokli, un es pieņemu, ka arī Labklājības ministrija nav iepazīsies ar Tieslietu ministrijas viedokli. Bet man liekas, ka viņš nav tik ļoti pretnostatāms, jo tomēr tā ideja arī Labklājības ministrijai ir, ka būtu jānosaka... šis te pats plāna nosaukums jau nosaka "Par minimālo ienākumu noteikšanu"... Līdz ar to Labklājības ministrijā varbūt ar atšķirīgām metodēm, jo šīs metodes ir vispār dažādas, kā noteikt šo te ienākumu minimālo apjomu, bet tomēr strādā ar šo jautājumu... Tā kā es negribētu tik ļoti pretnostatīt. Tas varbūt arī tas jautājums, kas vara pacēlās, kā regulēt šo jautājumu, cik detalizēti, kurā vietā, vai tas ir Ministru kabineta līmeņa regulējums, vai likuma līmeņa regulējums. Droši vien arī šādā aspektā tas ir jāskatās.

Ja Labklājības ministrijai šobrīd ir plāns, kas tiek ieviests, tad iespējams, lai pilnveidotu tiesību sistēmu, to varētu ietvert arī ārējos normatīvos aktos. Līdz ar to tas arī bija tādā veidā domāts, ka šo varētu normatīvi stiprāk stiprināt, regulēt, bet vienkārši neatstāt kā politikas plānošanas dokumentu.

G. Kusiņš.

Un visbeidzot pēdējais jautājums. Labklājības ministrijas pārstāvji jau iepriekšējā tiesas sēdē norādīja, ja es pareizi atceros, ka Tieslietu ministrija vienmēr ir devusi saskaņojumu šiem valdības aktiem un šīm darbībām un vienmēr ir bijis norādīts, ka tas viss atbilst.

Savukārt šobrīd Satversmes tiesai nosūtītajā materiālā ir norādīts, ka sociālā nodrošinājuma pabalsta personām, kurām ir ierobežotas iespējas pašām sevi nodrošināt, nepārskatīšana divpadsmit gadu garumā... nepārskatīšana divpadsmit gadu garumā nav savienojama ar sociālo atbildību.

Sakiet, lūdzu, vai, jūsuprāt, šāda atziņa ir savienojama ar Tieslietu ministrijas pozīciju? Paldies.

I. Brīnuma.

Jā. Situācija ir tāda, ka Labklājības ministrija, lielākoties strādājot individuāli, vismaz Tieslietu ministrija nav bijusi piesaistīta darba grupā, kas izvērtēja šos te ienākumus, bet Labklājības ministrija atsūta šo te plānu, jauno izstrādāto, kas ir ļoti... vismaz cenšas kaut ko uzlabot. Līdz ar to šajā gadījumā, kad mums ir jāaskaņo

izstrādātais plāns, mēs secinām, ka nav jēga rakstīt iebildumus, ka iepriekš kaut kas nav bijis kārtībā, jo mēs faktiski pagarinām saskaņošanas procesu. Šis iebildums reāli nevar tikt novērsts vairs, ir bijis tas, kas ir bijis un respektīvi, mēs patiesībā iegrimstam vairāk tādā ierēdnieciskā saskaņošanas procesā nevis orientējamies uz nākotni. Līdz ar to šeit ir jādomā arī, man liekas, par to operativitāti. Ja Labklājības ministrija izstrādā plānu un Tieslietu ministrija viņu skaņo, mēs cenšamies skatīties uz priekšu nākotnē un, lai šis plāns tomēr tiktu arī ieviests, ir svarīgi, lai viņš netiktu nobloķēts līdz Ministru kabinetam.

G. Kusiņš.

Vai es pareizi saprotu, ka tad jūsu tas pozīcijas formulēšanas kritērijs ir nepagarināt saskaņošanas procedūru, neskatoties uz to, ka jums ir pozīcija, ka šis pabalsts nesasniedz minimālo līmeni.

I. Brīnuma.

Nu, Tieslietu ministrijai ir diezgan ierobežotas iespējas noteikt budžetu. To veido budžeta sastādīšanas procesā, ar to arī ir jārēķinās, ka tās ir šīs te politiskās iniciatīvas. Līdz ar to, Labklājības ministrija paredzēja šo te plānu, kas palielinātu. Līdz ar to, šobrīd viņš netika ieviests pilnībā, kā arī Labklājības ministrija teica, viņš tika ieviests tikai pa pusei. Līdz ar to, vismaz, arī tiesībsargs neapstrīdēja, ka, pat ieviešot šo plānu, tas uzlabotu šo te situāciju. Varbūt ne pilnībā un ne ideāli, bet tomēr. Līdz ar to tomēr šis plāns, ja tiktu ieviests, tad būtu pozitīvs risinājums.

G. Kusiņš.

Es varētu piekrist jūsu pozīcijai, ka Tieslietu ministrija nenosaka valsts budžetu. Tā tas patiešām arī ir. Bet, saki, lūdzu, vai no šīs tēzes izriet, ka Tieslietu ministrija līdz ar to ir atbrīvota arī no tiesiska novērtējuma došanas par šiem plāniem?

I. Brīnuma.

Nē, plāns ir komplekss. Tajā ir paredzētas vairākas grupas, nevis tikai konkrētais pabalsts. Tomēr, ierosinot šo konkrēto lietu, mēs arī padziļināti viņu vērtējam. Konkrēti izskatot plānu, iespējams, netika pievērsta tik liela detalizācija kaut kādam vienam aspektam, bet, ierosinot šo te lietu un saņemot šo atbildes rakstu un tiesībsarga skatījumu... pieteikums arī ir, protams, kā tas ir pamatots, ir diezgan svarīgi, tā kā mēs arī sīkāk vērtējam un, iespējams, kaut kādā vienā aspektā nonākam pie kaut kāda padziļināta skatījuma.

I. Ziemeļe.

Paldies tiesnesim Kusiņam. Tiesnesis Artūrs Kučs. Lūdzu!

A. Kučs.

Labdien! Man arī būs viens jautājums par jūsu viedokli. Jūs norādāt, ka sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra noteikšanai... šim pabalstam nav metodikas. Un tad ne tik daudz par pagātni, bet varbūt par nākotni, kā jūs teicāt, ka jūs nevērtējat tik daudz, kā ir...

Tāpat plānā Labklājības ministrija ir paredzējusi, ka tas būs 20 procenti no ienākumu mediānas attiecībā tāpat uz pensijas vecumu sasniegušajām personām, tad personām ar invaliditāti tur būs attiecīgs koeficients... Vai jūs šo saredzat kā metodiku, vai arī šo jūs neredzat kā metodiku un saredzat tajā trūkumus?

I. Brīnuma.

Jā, šis plāns ir, ja paskatāmies nosaukumu, 2020.-2021. gadam. Tā kā ir interesanti, kas notiek tālāk. Tā kā droši vien ir jāiet uz priekšu un šī metodika jāizstrādā arī pastāvīgi, nevis pāris gadiem. Bet nu es domāju, ka šī te metodika, vismaz kas šobrīd ir izstrādāta, iespējams, viņu varētu sasaistīt vairāk arī ar veselības aprūpi. Tas ir tāds hipotētisks pieļāvums, jo, ja runājam par personām ar invaliditāti, tad ir ļoti svarīgi, ko arī sarunās ar Labklājības ministriju mēs esam identificējuši, ka reizēm ir grūti nošķirt, kurš ir sociālais pakalpojums un kurš ir veselības aprūpes pakalpojums. Tā kā, iespējams, tas ir saistīts arī ar veselības aprūpes budžetu un kā tas tiek virzīts, un kādi tur ir tie atbrīvojumi un pabalsti šīm grupām.

A. Kučs.

Jā.. Ja es varu precizēt... jā, tiešām, rīkojumā ir. Bet tad jūs arī... cik jums ir bijušas diskusijas ar Labklājības ministriju, es saprotu, ka tā iesaiste ir bijusi mazāka, bet tad arī tas priekšstats ir, ka tas ir tikai uz trim gadiem – šobrīd šis metodoloģiskais risinājums?

I. Brīnuma.

Nu, plāna nosaukums to skaidri identificē. Tā kā, ja plāns nav ieviests, iespējams, tad viņu var pagarināt vai turpināt, bet tas ir droši vien Labklājības ministrijas skatījums, kā tas tiks turpināts.

A. Kučs.

Paldies.

I. Ziemele.

Paldies tiesnesim Kučam. Tiesnesis Aldis Laviņš. Lūdzu!

A. Laviņš.

Labdien! Visupirms vēlētos dzirdēt Tieslietu ministrijas viedokli par to, kāda ir savstarpējā mijiedarbība starp Valsts sociālo pabalstu likumu un Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu. Vai tie kaut kādā mērā pārklājas, vai arī regulē pilnīgi citas tiesiskās attiecības? Kāds ir viedoklis Tieslietu ministrijai?

I. Brīnuma.

Sociālo pakalpojumu likumu mēs tā ļoti detalizēti neesam vērtējuši, un tas ir ļoti plašs jautājums mēģināt divus likumus sakombinēt. Bet es domāju, ka viņi droši vien arī varētu tikt savietoti kaut kādā veidā kopā.

Persona saņem konkrētus sociālos pakalpojumus, jo, ir viena iespēja, ka cilvēks saņem sociālo pabalstu, tajā pat laikā viņa var saņemt arī sociālos pakalpojumus. Tā kā viņi ir jāpiemēro tā, kā viņi ir jāpiemēro...

A. Laviņš.

Jā. Bet šis likums, Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums, ne tikai regulē sociālos pakalpojumus. Sociālo palīdzību tostarp tas regulē. Un jautājums ir, kā Valsts sociālo pabalstu likums un cits likums – Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums – savstarpēji mijiedarbojas? Un šajā tiesas sēdē mēs skaidrojam šā likuma, respektīvi, sociālā nodrošinājuma pabalsta mērķi. Un šajā kontekstā es vēlējos saprast, vai Valsts sociālo pabalstu likumā ietvertais mērķis, par ko šeit izskan, ka tas ir samērā abstrakti formulēts, varbūt tur zināmu iedvesmu var smelties no cita likuma, kas regulē līdzīgas tiesiskās attiecības, proti, no Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma, kur ir definētas pamatvajadzības un ir definēti pabalsti, kuri ir mērķēti šo pamatvajadzību īstenošanai. Un mans jautājums bija, vai Tieslietu ministrija redz, kā šie divi likumu savstarpēji mijiedarbojas? Vai tur ir kaut kāda mijiedarbība vai nav?

I. Brīnuma.

Tur noteikti ir mijiedarbība. Un Sociālo pakalpojumu likums nosaka šos te sociālos pakalpojumus. Pabalsti ir naudas izmaksas veidā, bet sociālais pakalpojums, piemēram, ir kaut kādi pakalpojumi krīzes situācijā, krīzes centra darbība, patversmes darbība. Tā kā, protams, ka viņi mijiedarbojas, un tur viņi ir jāpiemēro tā, kā viņi ir jāpiemēro, kādas tiesības viņi paredz konkrētajam cilvēkam. Cilvēks var saņemt gan pabalstu, gan arī izmantot šo te patversmes pakalpojumu.

Man ir ļoti grūti... varbūt tomēr šis jautājums ir ļoti plaši formulēts un tur... nu, divus likumus... viņi katrs ir spēkā, un viņi ir jāpiemēro.

A. Laviņš.

Labi. Sakiet, lūdzu, jūsu nosauktās grupas, vismaz trīs grupas jūs nosaucāt. Tātad, personas, kuras jau no bērnības ir ar invaliditāti vai dzīves laikā ieguvušas invaliditāti, un arī personas, kuras ir darbaspējīgas, bet nav pietiekamu ieguldījumu veikušas sociālās apdrošināšanas sistēmā, lai, sasniedzot vecuma pensijas saņemšanas vecumu, tās tomēr nesaņem. Nu, lūk, šādas trīs grupas veidojas.

Sakiet, vai visas personas, kas ietilpst šajās trijās grupās, ir tiesīgas saņemt garantētā minimālā ienākuma līmeņa pabalstu? Vai arī šis valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts izslēdz garantētā minimālā ienākumu pabalsta saņemšanu? Tur ir kaut kāda prioritāra secība kā šo divu pabalstu saņemšanai, kur persona var kvalificēties?

I. Brīnuma.

Manuprāt, parasti Sociālās palīdzības likumā, ja persona kvalificējas konkrētam pabalstam, viņai prioritāri piešķir konkrēto pabalstu, ja tā ir sociāla grupa. Un tas garantētais minimālais ienākums nāk tad, ja cilvēkam nav citi ienākumi. Respektīvi, ja šobrīd mēs skatāmies esošo pabalstu apmēru, tad viņi jau ir lielāki par šo garantēto minimālo ienākumu. Vai arī šai 3. grupai laikam bija tomēr vienādi. Līdz ar to tad sanāk, ka garantēto minimālo ienākumu viņi nevarētu saņemt, jo viņi saņem jau lielāku pabalstu, kas ir saistīts ar šo te invaliditāti, piemēram.

A. Laviņš.

Vai pieļaujāt tā, ka persona visupirms vēršas tomēr pašvaldībā un saņem garantēto minimālā ienākumu līmeņa pabalstu un tad vēršas Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā un saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu. Vai šāda situācija tiek pieļauta normatīvajos aktos?

I. Brīnuma.

Es to nevarēšu pateikt, kā praksē tas notiek, kura iestāde pieņem lēmumus, kā viņas sadarbojas savā starpā, kā tiek kontrolēts. Bet, nu, principā Sociālās palīdzības likumā, tā vispārīgi skatoties, ir norma, kas pieļauj tā kā atprasīt šos te pārmaksātos maksājumus. Es nezinu, kā tas tiek piemērots šajā gadījumā...

A. Laviņš.

Un vēl viens jautājums. Tātad, norādot uz šīm grupām, kas saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu un, atbildot uz jautājumu, jūs minējāt, ka būtu nepieciešams katrai no šīm grupām izstrādāt atbilstošu metodoloģiju, kādā tiek noteikts šī pabalsta apmērs.

Sakiet, lūdzu, vai esošais regulējums par to, ka, tāpat, izņemot personas ar invaliditāti un personas ar invaliditāti kopš bērnības, sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs ir noteikts 64,03 eiro mēnesī, savukārt personām ar invaliditāti – 80 eiro, savukārt personām ar invaliditāti kopš bērnības – 122 eiro.

Vai Tieslietu ministrija uzskata, ka šī varētu būt kā sava veida atšķirīgi izstrādāta metodoloģija katrai no šīm trim grupām?

I. Brīnuma.

Šobrīd normatīvais akts nosaka šo koeficientu, bet, atbildot uz tiesneses Sanitas Osipovas jautājumu, es tā kā mēģināju teikt, ka, manuprāt, šis te koeficients, iespējams, tomēr būtu pārskatāmā atkarībā no šīs invaliditātes grupas un personas darba spējām, jo tas izskatās, ka vienai grupai tas ir vairāk nekā vienkāršs pabalsts par veselības traucējumu, otrai tas varētu būt vairāk izdzīvošanas jautājums un pamatienākums. Līdz ar to izskatās, ka šie te koeficienti tomēr būtu jāpielāgo, vai vismaz arī jāizstrādā. Bet tur ir saistība arī ar šo te veselības aprūpes sistēmu, ko es teicu, jo, ja iet runa par veselības aprūpes pakalpojumiem, tad tur varētu būt sadarbība ar Veselības ministriju.

A. Laviņš.

Jā. Paldies.

I. Ziemeļe.

Jā... Paldies tiesnesim Laviņam.

Brīnumas kundze, man būs viens jautājums. Viņš ir tāds plašāks, un viņš tiešām ir saistīts ar jūsu sniegto rakstisko viedokli, jo es gribētu viņu saprast līdz galam.

Un mans jautājums ir tajā kontekstā... es domāju, ka jūs piekritīsiet, ka Tieslietu ministrijas loma valdības darbā ir īpaša un ka jums ir jānodrošina tomēr, ka tas, kas nāk no Ministru kabineta uz Saeimu, ka šajās iniciatīvās tiek ievērots Latvijas tiesību sistēmas vienotības princips, kas balstās Satversmē ietvertajās vērtībās un princīpos. Nu, tā konsekvence vienā un otrā tiesību sistēmas malā... nu, viņa ir jānodrošina. Jūs piekritīsiet? Un tā ir jūsu atbildība.

Lūk, ar to arī saistās mans jautājums. Jo tad, kad es skatos uz šo jau tiesneša Kusiņa pieminēto 3. lapu jūsu viedoklī, es viņu nesaprotu un es gribētu jūsu tādu galīgo paskaidrojumu.

Tāpat, no vienas puses jūs sakāt šajā jau pieminētajā rindkopā trešajā, “ir būtiski sociālā nodrošinājuma pabalsta regulējuma trūkumi”... ir būtiski trūkumi, pareizi... “no sociāli atbildīgas valsts principa viedokļa”.

Nākamais. Priekšpēdējā rindkopā, ja tā varētu teikt, jūs tomēr uzturat to, ka Tieslietu ministrijas ieskatā sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs un apstrīdētā norma ir atbilstoši Satversmei, jo, tāpat, šis apmērs ir pārskatīts, atbilstoši valsts budžeta iespējām. Tāpat jūsu skatījumā virs princips ir valsts budžeta iespējas. Nu, tā varētu būt viena versija, kā saprast jūsu viedokli.

Vienlaicīgi, šajā pašā rindkopā jūs ejat un norādāt Saeimai, ka tāpat valstij būtu tomēr jāveic, jāpārskata Valsts sociālo pabalstu likums, būtu jāpārskata, ja un, protams, tur ir zināma rīcības brīvība Saeimai izvēlēties... vai dot tādus vai citādus norādījumus un vadlīnijas attiecībā uz metodiku, proti, kaut kas ar šo likumu tomēr būtu jādara.

Nu, vakar mēs dzirdējām no Saeimas, Saeimas pārstāvis pauda viedokli, ka, Saeimas skatījumā viss ir valstī kārtībā šajā jomā.

Nu man tad ir tāds jautājums... nu ko tad Tieslietu ministrija īsti saka šajā jautājumā, ņemot vērā visus šos apstākļus? Paldies.

I. Brīnuma.

Es saprotu šo jautājumu.

Jārēķinās arī ar to, ka mēs vērtējam šo pieteikumu kopumā. Un, kā jau es arī teicu, šeit ir vairākas grupas... faktiski, tiesībsargs iekļāvis pilnīgi... vismaz šīs divas grupas... bērni nav iekļauti, bet ir iekļautas trīs invaliditātes grupas un šie te vecuma pensiju sasniegušie cilvēki, kas nekvalificējas vecuma pensijas saņemšanai.

Tā kā mēs vērtējam pieteikumu kopumā, tāpēc mēs secinām, ka attiecībā uz dažām grupām varētu būt, ka šis regulējums jau tiek palielināts, šis te sociālā nodrošinājuma apmērs, tad viņš varētu būt atbilstošs. Viņu varētu skatīties uz šo pieteikumu, iespējams, savādāk, ja, skatītos uz kaut kādām konkrētajām grupām, kurām tiešām ir šis te valsts uzturēšanas pienākums.

Līdz ar to tā situācija pieteikumā kopumā... šīs te vairākas grupas, viņas padara to situāciju duālu un nenoviennozīmīgi vērtējamu.

Un kā arī mēs runājam par garantēto minimālo ienākumu, šīs sistēma tiešām varētu uzlabot sociālo sistēmu un pastāv iespējas, reālas iespējas, uzlabot. Kā mēs šobrīd redzam, arī tas Ministru kabineta noteikumu 3. punkts, kas noteic ikgadēju... tā kā pārskatīt saskaņā ar šīm te patēriņa cenām, arī tomēr netika ieviests.

Līdz ar to tur arī tomēr ir tas potenciāls, ka tomēr ir regulāri viņš jāpārskata.... regulārās pārskatīšanas pienākums, stabilitātes pienākums.

I. Ziemeles.

Nē, nu es jums pilnīgi piekrītu, ka potenciāls tur ir milzīgs...

Tādā gadījumā, ja es varētu precizēt jūsu to secinājumu, ja es pareizi tagad sapratu... Tātad, attiecīgā apstrīdētā norma attiecībā uz atsevišķām indivīdu kategorijām būtu vērtējama kā atbilstoša, bet ne uz visām.

I. Brīnuma.

Nu, attiecībā uz dažām varētu būt rūpīgāk, teiksim, lielākas šaubas pastāvēt... ir jāskatās arī kopā šie te papildus pabalsti, uz ko Labklājības ministrija atsaucās, bet uz dažām grupām tas varētu būt.

I. Ziemeļe.

Skaidrs. Labi. Paldies.

Tiesnešiem jautājumu vairāk nav.

Tiesībsargam Jansona kungam ir iespēja uzdot jautājumu. Lūdzu!

J. Jansons.

Godātā tiesa! Paldies, mums nav jautājumu.

I. Ziemeļe.

Paldies. Ministru kabineta pārstāvei Muižnieces kundzei ir iespēja uzdot jautājumus. Lūdzu!

J. Muižniece.

Paldies, nebūs jautājumu.

I. Ziemeļe.

Tā... labi, paldies.

Tādā gadījumā es arī gribētu pateikt paldies Tieslietu ministrijas pārstāvei Brīnumas kundzei par pausto viedokli Satversmes tiesas sēdē un novēlēt jums, tātad, patīkamu turpmāko dienu.

Līdz ar to mēs varam aicināt nākamo pieaicināto personu. Tātad biedrība "Latvijas Pensionāru federācija", kura, tātad, tiks pārstāvēta... kuru pārstāvēs tās priekšsēdētāja Aija Barča.

Un es varu apstiprināt lietas dalībniekiem, ka Satversmes tiesa ir pārliecinājusies par Barčas kundzes... tātad, arī mums ir iesniegts personu identificējošs dokuments, un mēs esam pārliecinājušies, ka pieaicinātā persona ir tā, kas mums ir nepieciešama.

Tātad... labdien, Barčas kundze. Es jums uzreiz dodu iespēju paust, tātad, Latvijas Pensionāru federācijas viedokli par šo te valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu. Kā jums tas izskatās šis pabalsts... Lūdzu!

A. Barča.

Labdien, godātā tiesa!

Latvijas Pensionāru federācija aicina, izskatot konkrēto lietu, ņemt vērā arī vairākus likumus, piemēram, "Par sociālo drošību", "Par sociālo apdrošināšanu", Valsts sociālo pabalstu likumu, likumu "Par valsts pensijām", Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā noteiktās normas un prasības, jo atbalsta sniegšana iedzīvotājiem ar zemiem un ļoti zemiem ienākumiem, ir skatāma kompleksi, īpaši vērā ņemot valsts un pašvaldību garantēto atbalstu vienai mājsaimniecībai.

Vienlaikus vēlos uzsvērt Satversmes tiesai, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts tika ieviests 1996. gada 1. janvārī.

Un arī savā rakstveida vēstījumā Satversmes tiesai Latvijas Pensionāru federācija izsaka atbalstu tam, ka no 2020. gada 1. janvāra valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs ir paaugstināts gan personām ar invaliditāti vispārējā gadījumā, gan personām ar invaliditāti kopš bērnības un, mūsaprāt, ļoti būtiski, ka ir saglabāta šī līdzšinējā koeficienta piemērošana pie paaugstinātās pabalstu aprēķina bāzes vērtības.

Un tāpat no 2020. gada 1. janvāra, kādēļ es to uzsveru, jo Ministru kabineta noteikumi Nr. 1605 savu darbību beidza 2019. gada 31. decembrī, un tagad mēs runājam jau par citu normatīvo aktu.

Un es ļoti uzmanīgi klausījos šodien Satversmes tiesas jautājumu izskatīšanas gaitu, un es vēlētos teikt, ka Latvijas Pensionāru federācija gan atbilstoši saviem statūtiem, gan arī izsaka atbilstoši 2019. gada 18. maija kongresā izstrādātajai rīcības programmai, pēc būtības galveno uzmanību pievērš pensiju saņēmējiem, kuri savā darba mūžā ir ilgi strādājuši un maksājuši valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas.

Vienlaikus Latvijas Pensionāru federācija izsaka atbalstu tam, ka mēs paļaujamies uz to, ka Labklājības ministrija, izstrādājot savus turpmākos dokumentus, un īpaši jau plānu minimālo ienākumu atbalsta sistēmas pilnveidošanai 2021.-2022. gadam, būs stipra un spēs arī panākt gan valdībā, gan arī parlamentā papildus budžeta līdzekļus no valsts pamatbudžeta, jo valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts tiek maksāts no valsts pamatbudžeta. Un šeit nekādā gadījumā nav iespējams naudu paņemt no valsts sociālās apdrošināšanas budžeta.

Nu lūk, arī pamatojoties uz to, ko tikko šorīt dzirdēju, man gribētos nedaudz paprecizēt. Jo, lūk, ja mēs skatāmies personas, kuras saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu un tam blakus redzam atbilstoši Sociālo pakalpojumu sociālās palīdzības likumam noteiktos pašvaldību pienākumus, arī vēl pieņemot un ņemot vērā likuma "Par pašvaldībām" 15. pantu, tad varētu teikt, ka, lūk, personām, kurām pašvaldība izvērtē un nosaka trūcīgās personas vai trūcīgas ģimenes statusu, šīm personām ir iespējas ārstēties, doties pie ārstiem vai pie ģimenes ārsta, vai pie

konkrētiem speciālistiem, vai arī ārstēties stacionārā, un viņiem pašiem līdzdalības maksājums nav jāveic.

Tāda pat kārtība valstī attiecas arī uz 1. grupas invalīdiem, vai viņi saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, vai viņi saņem valsts invaliditātes pensiju.

Manuprāt, šodien Satversmes tiesā izskanēja arī tāda tiešām laba lieta, ka mums visiem kopīgiem spēkiem, tajā skaitā arī Latvijas Pensionāru federācijai, ir jādarbojas un jāskaidro sabiedrībai, cik ļoti būtiski ir iesaistīties darba tirgū un valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu veikšanā.

Un no iepriekšējiem gadiem es ļoti skaidri atceros brīžus, kad ir notikušas diskusijas, nu, kaut vai par personām, kuras strādā mākslas jomā, par tiem 5 procentiem pensijas apdrošināšanai un tā tālāk. Sākumā šī attieksme ir noraidoša, bet pēc tam, pēc zināma laika tā ir ļoti izprotoša.

Vienlaikus Latvijas Pensionāru federācija turēs vienmēr rūpi arī par tām personām, kuras saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu tādēļ, ka viņu veselības stāvoklis ir, iespējams, uzlabojams vai vismaz saglabājams tādā līmenī... šeit es runāju par personām, par invalīdiem no bērnības... Un tādēļ arī jau pēdējos laikos, atbilstoši Valsts darba ekspertīzes ārstu komisijai, tiek lemts, kurām personām tiek piešķirts īpašais aprūpes vai īpašais kopšanas pabalsts. Tātad, tie ir 213 eiro, un invalīdiem no bērnības, kurus mēs reizēm saucam par “mūžīgajiem bērniem”, viņiem vēl papildus nauda – 100 eiro mēnesī.

Protams, ka var diskutēt par to, kā uzskaitīt visus pašvaldību atbalsta veidus, bet es gribētu vērst Pensionāru federācijas vārdā Satversmes tiesas uzmanību, ka Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likums nerunā tikai par šiem trīs obligātajiem pabalstiem, bet runā arī par iespēju pašvaldībām pašām noteikt citus pabalstus arī citām sociālajām grupām.

Vienlaikus vēlos teikt, ka VARAM ministrija jebkurā gadījumā ir tā valsts iestāde, kura saskaņo pašvaldību izveidotos un pašvaldību pieņemtos saistošos noteikumus, jo pašvaldības nepiešķir pabalstus, neizveidojot atsevišķus īpašus šos noteikumus. Tātad tikai tad, kad VARAM ministrija ir saskaņojusi šos saistošos noteikumus, saistošie noteikumi pašvaldībās sāk strādāt.

Vienlaikus vēlos, vēl zinot, ka pašvaldību sociālie dienesti sniedz informāciju Labklājības ministrijai katru gadu par iepriekšējā gadā izlietotajiem un piešķirtajiem pabalstiem. Acīmredzot, ir taisnība Valsts kontrolei un arī Tieslietu ministrijai, ka pašreiz vēl Labklājības ministrijai ir kāds rīks, kurš nav izstrādāts līdz galam, un tādēļ, iespējams, ir grūti šo jautājumu apkopot vai arī pilnībā redzēt.

Vienlaikus mūsu organizācija pārstāv vairāk nekā 140 organizācijas, pensionāru biedrības Latvijā, un mēs interesējamies, kā notiek katrā atsevišķā pašvaldībā šie darbi. Un varam jums apliecināt, ka tajās pašvaldībās, kur ir spēcīgs sociālais dienests, sociālais darbs tiek veikts atbilstoši Sociālo pakalpojumu un

sociālas palīdzības likumam. Un klienti tiek izzināti, viņi tiek dzīves vietā pārbaudīti, apsekoti un nevar būt tā situācija, ka, piešķirot kādu sociālo pakalpojumu vai sociālo palīdzību, kļūdas iespējamas, bet, ka tur varētu būt tā, ka kāds nu ļoti krāptos, to nu gan man negribētos pieļaut.

Vienlaikus vēlos vēl uzsvērt, ka valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu bez personas vēlmes šo pabalstu saņemt neviens to nedod. Personai, lai varētu saņemt valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā ir jāiesniedz iesniegums.

Arī tām personām, kuras veselības stāvokļa dēļ pašas personīgi tur nevar ierasties, pašreizējā situācijā arīdzan, to var izdarīt arī attālināti un to var izdarīt arī ar radnieku vai tuvinieku palīdzību.

Vēl vienlaikus vēlos iebilst, ka, manuprāt, Satversmes tiesai būtu lietderīgi zināt, ka pie sociālajiem pakalpojumiem pašvaldībās īpaši personām, kurām ir nelieli ienākumi vai arī zemi un ļoti zemi ienākumi, pašvaldību pienākums, un ļoti daudzās pašvaldībās tas arī ir, ir mums grupu dzīvokļi, ir mums sociālās dzīvojamās mājas, ir nakts patversmes. Pašvaldībās strādā arī ne tik vien Latvijas Pensionāru federācijas organizācija, strādā arīdzan ļoti daudzas organizācijas, kuras ir sabiedriskas un arī sniedz šo atbalstu.

Es labprāt atbildēšu uz jautājumiem.

I. Ziemeļe.

Jā. Paldies, Barčas kundze, par viedokli un šo skaidrojumu.

Tiesnese Sanita Osipova. Lūdzu!

S. Osipova.

Es izmantošu to iespēju, ka Jūs esat pie mums atnākusi. Tāpēc, ka, skatot Saeimas debātes par sociālā nodrošinājuma pabalstu, Saeimas debatēs visbiežāk esat uzstājusies jūs, gan skaidrojot šī pabalsta jēgu, saturu, gan arī nostājoties 2008. gadā pret ierosinājumu kaut ko grozīt šajā likumā... Varbūt Jūs varat pateikt no savas Saeimas deputātes – politiķes, kādu vajadzību apmierināšanai, ar kādu mērķi Saeima šo pabalstu ir izveidojusi?

A. Barča.

Labprāt, tiesneses kundze.

Pabalsta mērķis. Atbalstīt tās personas, kurām skaidrs, ka citu ienākumu nav, jo invaliditātes grupas vēl joprojām Latvijā, kā arī iepriekšējā laikā, piešķir Valsts darba ekspertīzes ārstu komisija, izvērtējot tādu medicīnisko formu Nr. 88, un tur mēs visu "DEĀK" redz visu par veselības stāvokli. Līdz ar to tās ir trīs invaliditātes grupas – 3., 2. un 1., no kurām 1. ir vissmagākā. 3. grupas, jau senus gadus,

atjaunotajā Latvijā nekur netiek rakstīts, vai persona ir darba spējīga vai nav darba spējīga. Un līdz ar to arī Latvijā nodarbināti ir arī 1., 2. un, protams, arī 3. grupas invalīdi.

Pašreiz tad, kad... ne tik vien 2008. gadā, bet arī, kad runājam par valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu iepriekšējos Saeimas sasaukumos, vienmēr ir bijusi doma par to, ka šī ir tā minimālā summa, ko valsts pašreiz var atļauties šīm personām maksāt, vienlaikus vienmēr noliekot blakus arī Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumu, kurš gan ir daudz jaunāks un stājās spēkā 2003. gada 1. janvārī.

Nav likumā tas nodefinēts. Likumdevējs ir devis uzdevumu Ministru kabinetam noteikt piešķiršanas un izmaksas kārtību. Varbūt, ka tā ir kļūda. Nezinu. Bet iepriekšējie sasaukumi... jau vismaz Sociālo un darba lietu komisijā, kur man vienmēr bija tas pienākums kā politiķei strādāt, tika nodefinēts, ka Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā mēs ierakstām vairākas normas un ņemam vēl vērā, ka joprojām spēkā ir Likums par sociālo drošību. Pēc taisnības, skatoties Likumā par sociālo drošību, mēs vispirmām kārtām runājam par līdzdarbības pienākumu. Un, lūk, ja persona nav spējīga līdzdarboties savas sociālās situācijas uzlabošanā, tad visiem spēkiem mums šai personai ir jāpalīdz. Un tādēļ arī sociālajos dienestos tagad strādā ne tik vien Ģimenes atbalsta daļas, bet Sociālā darba daļas, un es pieļauju, ka absolūtajā vairākumā tie ir profesionāli sociālie darbinieki.

S. Osipova.

Paldies, ka Jūs viešat skaidrību šajā lietā. Es arī, lasot likumu, tā sapratu, ka tā ir minimālā summa, kuru valsts garantē personai, kurai citu iztikas līdzekļu nav. Tātad tas nav kaut kāds valsts simbolisks atbalsts tikai tāpēc, ka tā ir persona ar invaliditāti, bet tāpēc, ka persona ir bez iztikas līdzekļiem. Tātad mērķēts tas varētu būt uz pamatvajadzību apmierināšanu un tad jau tālāk nāk papildus tas grozs, ko piedāvā pašvaldība.

Sakiet, lūdzu, vai tas, ka šobrīd arī strādājoši invalīdi ar labu algu, neskatoties, cik viņi saņem algā, var saņemt arī šo sociālā nodrošinājuma pabalstu, atbilst likumdevēja primārajam mērķim, kam šie pabalsti piešķirami?

A. Barča.

Nē, godātā tiesneses kundze. Tā tas valstī nenotiek. Valstī šis jautājums ir noregulēts, jo invaliditātes pensijas, par kurām jūs, es pieņemu, runājat, kuras ir lielas un varbūt pat ļoti lielas... tātad tās ir personas, kuras ir pierādījušas sociālās apdrošināšanas iemaksas esamību jeb, citiem vārdiem sakot, darba stāžu – trīs gadi un vairāk. Bet personas, kuras saņem valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, nesaņem invaliditātes pensiju.

S. Osipova.

Vai var veidoties situācija, ka tā ir jauna persona, kura tikko uzsāk darba stāžu un kamēr viņa nav sakrājusi šo stāžu, viņai jau ir darba alga, bet viņa saņem šo sociālā nodrošinājuma pabalstu?

A. Barča.

Tā nevajadzētu būt. Bet es neesmu pārliecināta, jo, gatavojoties tiesas sēdei, es nevarēju paredzēt, ka būs tāds jautājums. Tas, manuprāt, ir uzdodams Labklājības ministrijai.

S. Osipova.

Paldies jums.

I. Ziemele.

Jā, paldies. Paldies tiesnesei Osipovai.

Tiesnesis Aldis Laviņš.

A. Laviņš.

Labdien, Barčas kundze. Un es arī izmantošu to, ka jums ir plaša pieredze sociālo tiesību jomā. Un varēja dzirdēt, ka šo tēzi, ka visupirms valsts nāk palīgā personai, kurai nav nekādu ienākumu, un tikai tad seko pašvaldības sociālā palīdzība. Vai starp valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu un garantētā minimālā ienākuma pabalstu, ko izmaksā pašvaldība savas autonomās kompetences ietvaros, pastāv kaut kāda noteikta secība, kuram būtu jābūt pirmajam izmaksātajam?

A. Barča.

Ļoti īpašs, tiesneša kungs, jautājums. Lieta ir tāda, ka tad, kad personai ārstniecības personas, ģimenes ārsts, ārstējošais ārsts redz, ka šai personai veselības stāvoklis ir tāds, ka būtu nepieciešams izskatīt Valsts darba ekspertīzes ārstu komisijā un noteikt invaliditāti, tādā gadījumā par šo personu kļūst zināms pašvaldībā un arī Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrā, tikko ir DEĀK šo lēmumu pieņēmis. Lēmumi elektroniski tagad mums tiek gan no DEĀKa uz Valsts sociālo apdrošināšanu nosūtīti. Bet kā tas korelē ar GMI pabalstu? Acīmredzot, ja šī persona, kura iegūst invaliditāti, iepriekš ir dzīvojusi māsaimniecībā, kura ir griezusies sociālajā dienestā, un šai māsaimniecībai ir noteikts trūcīgās ģimenes statuss vai trūcīgas personas statuss, tad tas ir izvērtēts. Bet, tikko ir piešķirts šis valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts, tad arī pašvaldība šo informāciju saņem.

Jo arī iepriekš, tiesneša kungs, kad jūs uzdevāt jautājumus, klausoties uzmanīgi, tātad šai sistēmā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūru ar programmu

“SOFA”, kura tika izveidota 2003. gadā, tur nekādu nevarētu būt kļūdu vai nesaprašanās. Tātad, šī informācija savstarpēji ir iegūstama.

A. Laviņš.

Jā. Paldies.

Bet... tā tad varētu secināt, ka situācijas var būt dažādas, atkarībā no tā, cik daudz zināšanas ir pašai personai par sociālās drošības sistēmu. Un, Barčas kundze, jūs taču pieļaujat situāciju, ka, lūk, personai, kurai nav vispār ienākumu, vai arī, kā mēs to noskaidrojām lietā par garantētā minimālā ienākumu līmeņa pabalstu, var būt arī tā, ka persona mēnesī saņem 10 eiro, un persona vērsas pašvaldības sociālajā dienestā, lai nodrošinātu starpību, ko tā saņem, līdz garantētajam minimālajam ienākumam.

Jūs nesaskatāt loģiku tajā, ka pats nosaukums jau – garantētais minimālā ienākumu pabalsts – jau ir kā tāds, kuram vajadzētu sekot pašam pirmajam. Lūk, ja tas līmenis ir personai, tad... proti, pretēji... ja tāds līmenis personai ienākumu nav, tad tieši garantētā minimālā ienākumu līmeņa nodrošināšanas pabalsts šo jautājumu risina. Un tālāk jau nāk nākamie pabalsti.

Vai tajā saskatāt loģiku, vai tomēr tur ir zināmi loģikas trūkumi un mūsu sociālās drošības sistēma šo jautājumu savādāk risina?

A. Barča.

Nē, tiesneša kungs, jums ir taisnība. Bet, pamatā runājot par valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, arī par summām, kuras tagad ir spēkā no 2020. gada 1. janvāra, acīmredzot jūs runājat par personām, kuras pašreiz ir sasniegušas 63 gadus un 9 mēnešus, bet nevar pierādīt sociālās iemaksas, vai arī pielīdzinātos darba stāžam 15 gadus.

Acīmredzot runa šeit ir par šīm personām. Un arī šādas personas pašvaldībā ir zināmas. Tātad viņi ik mēnesi sociālā nodrošinājuma pabalstā saņem 64,03 eiro apmērā. Un tur nav nekādi koeficienti, kā tas ir 1., 2. grupas invalīdiem, vai arī, teiksim, tām personām ar invaliditāti. Un, lūk, šīs personas tad ir tās, nu teiksim, sociāli bīstamākās īpaši tad, ja tās ir vientuļas personas un nedzīvo ģimenē.

Un ne jau velti Latvijas Pensionāru federācija sadarbībā ar Labklājības ministriju pagājušā gada beigās izdeva tādu bukletu, ko mēs pielikumā vēstulē arī nosūtījām Satversmes tiesai, “Senioru ABC”. Un tagad mums pašreiz ir uzsāktas sarunas. Viena saruna jau ir notikusi ar finanšu ministru. Un mēs vēlamies strādāt un izdot nākošo iespējamo bukletu vai informatīvo materiālu, kas ir saistīts ar nodokļu politiku.

Ar invalīdiem vai arī personām ar invaliditāti vispārējās saslīmšanas gadījumā, vai arī invalīdiem no bērnības man būtu grūti pieļaut, ka GMI pabalsts varētu būt

pašvaldībā lielāks nekā 3. grupai 80 eiro un tad invalīdiem no bērnības 122,69 un attiecīgi ar koeficientu 1,3 vai 1,2.

Bet iespējams, ka, tiesneša kungs, jūsu rosinājums, un es ļoti ticu, ka to ieklausās arī Labklājības ministrija. Katrā gadījumā nu es varu apņemties uzrunāt, tikko beigsies mums šie bīstamie laiki, arī Pensionāru federācijā kādā no valdes sēdēm šos jautājumus vēl papētīt. Bet, manuprāt, tās ir personas, kurām nav tiesību saņemt valsts vecuma pensiju. Tā varētu būt.

A. Laviņš.

Jā, es šo jautājumu uzdevu tajā kontekstā, ka mēs mēģinām noskaidrot šā valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta mērķi. Jo viena situācija ir tad, ja valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts nāk kā pirmais iespējamais pabalsts šai personai, kurai nav nekādu ienākumu, vai arī tas tomēr ir pabalsts, kas seko pēc GMI pabalsta. Tātad personai jau šie 64 eiro, lai kāda situācija finanšu būtu, būs nodrošināti, lai kāds būtu veselības stāvoklis personai, 64 eiro kā GMI pabalsts vienmēr būs nodrošināts. Attiecībā uz GMI kā sociālās palīdzības veidu likums vairāk vai mazāk šo mērķi definē, bet pie Valsts sociālo pabalstu likuma šis mērķis ir ļoti abstraktā līmenī, ja es šādi varētu teikt, un ne par velti šie jautājumi arī kolēģiem rodas. Tāpēc ir svarīgi izprast šo pabalstu izmaksas kārtību un man tad gribētos lietot arī jēdzienu "secību".

Jūs minējāt, ka komunicējat ar citu senioru biedrībām, un jums taču ir informācija par to, kā cilvēki saprot vai nesaprot šo sociālās drošības sistēmas normatīvo regulējumu, un pārzina vai nepārzina šīs detaļas, jo es arī iepriekšējā tiesas sēdē vakardien minēju, ka, atbilstoši normatīvajiem aktiem, ja persona ir izvēlējusies visupirms vērsties Valsts sociālā nodrošinājuma aģentūrā, tai nepienāksies GMI pabalsts, jo šī summa, kas tiek saņemta no sociālā nodrošinājuma pabalsta, netiek ieskaitīta GMI pabalsta izmaksas aprēķināšanas kārtībā, ja tā varētu teikt. Bet, ja persona rīkojas citādi, vispirms iet uz pašvaldību, tad principā neviens nav atbildējis šajā tiesas sēdē, ka nē, sociālā nodrošinājuma pabalsts tad nepienāktos.

Tāpēc jautājums būtu no Jūsu puses, vai Pensionāru konfederācija... kā vērtē šo sociālās drošības sistēmas regulējuma sarežģītību, saprotamību?

A. Barča.

Es jūs sapratu, tiesneša kungs.

Redziet, gadījumi sociālajā jomā ir daudz un dažādi. Un ne velti katrs sociālais gadījums tiek skatīts individuāli.

Jūsu minētajā gadījumā pašvaldību sociālie darbinieki vai arī sociālie darbinieki, kuri strādā patversmēs, viņi satiek cilvēkus, kuriem nav nekā, reizēm kuriem pat nav ne pases, ne personas koda, absolūti nekā un, protams, tad vispirms sociālie darbinieki rūpējas, lai viņš vismaz divreiz dienā ir paēdis – vakariņas un

brokastis, ja tas cilvēks ir radies un ir nakts patversmē, pēc tam tiek kārtoti jautājumi ar viņu dokumentiem, tie tiek sakārtoti, pēc tam iesaistās tūlīt pašvaldība un tūlīt tiek risināti dažādi jautājumi. Tie ir veselības aprūpes jautājumi, tie ir arī jautājumi par šo garantēto minimālo ienākumu un, teikšu jums atklāti, atkarībā no personas vecuma. Darba ekspertīzes valsts komisija ne jau tūlīt un ne arī tūlīt ģimenes ārsts var izvērtēt. Personai ir jāiesniedz analīzes, personai ir jāiet pie dažādiem speciālistiem, un kamēr nav izvērtēta šī persona un šīs personas finansiālais stāvoklis, nav noteikts trūcīgās personas vai arī ir gadījumi, kad ir jānosaka trūcīgās ģimenes statuss, viņiem arī pašiem ir jāmaksā, bet nav no kā.

Un tad, lūk, ir tās lietas, varbūt kur dažiem ir diezgan grūti saprast, kādēļ pašvaldībām ir arī šādi citi pabalsti. Nu, piemēram, kā obligātais pēdējais Sociālo pakalpojumu palīdzības likumā – krīzes gadījumu pabalsts, kas ir obligāts pašvaldībām. Bet tad, kad likums sāka strādāt iepriekšējos gados, tāda obligāta pabalsta nebija.

Un tad, kad šai personai jau ir dokumenti sakārtoti, veselību kaut cik ar kopīgiem spēkiem esam savākuši, tad ir vai nu noteikta šī invaliditāte un tiek meklēti bieži vien arī dokumenti, vai persona var pierādīt vai nevar pierādīt darba stāžu.

Labi, ka no 1996. gada 1. janvāra par jebkuru personu Latvijā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras programmā varam redzēt, kad persona strādāja, kādu algu saņēma, kādus nodokļus maksāja.

Tas var palīdzēt, bet gadījumi sociālajā jomā vai, precīzāk sakot, šie sociālie gadījumi ir daudzi un dažādi. Un ne tik vien daudz ir jāmacās sociālajiem darbiniekiem, bet arī dzan mūsu līdzpilsoņiem un droši vien, ka tas ir mūsu kopīgi veicams darbs. Arī Pensionāru federācijai ar visām savām organizācijām.

A. Laviņš.

Barčas kundze, paldies jums par sniegtajām atbildēm.

I. Ziemele.

Paldies tiesnesim Laviņam. Tiesnesis Artūrs Kučs. Lūdzu!

A. Kučs.

Labdien! Man būtu viens jautājums drusciņ par tām grupām, kas ir iekļautas šajā pabalstā un ņemot vērā arī jūsu ilgstošo pieredzi un kompetenci šajā laukā.

Tieslietu ministrija jau mums norādīja arī uz to, ka šajā grupā šobrīd, ja mēs paņemam kaut vai personas ar invaliditāti, ir gan personas, kurām šis ir vienīgais ienākumu avots, gan arī personas, kuras to saņem paralēli citiem ienākumiem, pieņemsim, algai. Arī Labklājības ministrija mums norādīja, ja es nemaldos, ka 29 procenti no personām ar invaliditāti no bērniības strādā un ir iesaistītas darba tirgū.

Tad mans tas jautājums ir... Ja nu varat, teiksim, atcerēties, kādi bija tie apsvērumi likumdevējam, kāpēc nosakot universālu, vienotu pabalstu šīm grupām, es teiktu, kas ir atšķirīgas varbūt attiecībā uz vajadzībām, attiecībā uz šo sociāli ekonomisko stāvokli... kāpēc šis pabalsts tika noteikts vienādā apmērā?

A. Barča.

Paldies, godātais tiesneša kungs par jūsu jautājumu.

Es vēlos gan vērst jūsu uzmanību, ka šīm personām nav noteikts vienāds pabalsta apmērs. Ja mēs runājam par personām ar invaliditāti, kurām nav darba stāžs trīs gadi un vairāk, kurām ir tiesības saņemt valsts sociālā nodrošinājuma pabalstu, tātad tā ir 3. grupa, – 80 eiro. Tālāk. Ja persona saņem 1. vai 2. grupas invaliditāti, viņiem tiek piemērots koeficients. 1. grupas invaliditāte – koeficients 1,3, 2. grupas invaliditātei – koeficients 1,2 – no šiem 80 eiro.

Personām, kuras slimo ir atzītas par invalīdiem kopš bērnības, tas pamats ir 122,69 eiro, tā ir 3. grupas invaliditāte. 1. grupas invaliditātei koeficienti tie paši – 1. grupai 1,3 no 122,69 un 2. grupai 1,2 no 122,69.

Vienlaikus vēlos teikt, ka sociālā nodrošinājuma pabalsts netiek maksāts, ja personai darba stāžs ir 3 un vairāk gadu.

Ja kāda no šīm personām, bet tā ir saruna ar Labklājības ministriju, tik precīzi es vairs nevaru pateikt, ir nostrādājusi trīs gadus un saņēmusi algu, viņai tiek rēķināts invaliditātes pabalsts, un tur jau šī gradācija ir atbilstoša darba stāžam un atbilstoši veiktajām iemaksām valsts sociālās apdrošināšanas budžetā.

A. Kučs.

Paldies.

I. Ziemeļe.

Paldies tiesnesim Kučam. Tātad tiesnešiem uz šo brīdi jautājumi ir izsmelti.

Es došu iespēju tiesībsargam Jansona kungam uzdot jautājumus Barčas kundzei. Lūdzu!

J. Jansons.

Godātā tiesa! Paldies, mums nav jautājumu.

I. Ziemeļe.

Paldies tiesībsargam.

Tāda pati tiesība ir Ministru kabineta pārstāvei Muižnieces kundzei. Lūdzu!

J. Muižniece.

Paldies, nebūs jautājumu Barčas kundzei.

I. Ziemele.

Paldies, Muižnieces kundze.

Līdz ar to, Barčas kundze, es jums tiesas vārdā es gribētu pateikt paldies par to, ka jūs piedalījāties tiesas sēdē ar tehnoloģiju sniegtajām iespējām. Un paldies par jūsu informāciju, ko jūs mums varējāt sniegt. Tā būs lieti noderīga.

Līdz ar to es arī vēlu Jums patīkamu dienu!

Šajā stadijā tiesa ir uzklusējusi, tātad, šodien... Jā... labi, ja varētu vēl redzēt tiešsaistē Labklājības ministriju, tad tiesnesei Sanitai Osipovai būtu viņiem viens jautājums saistībā ar Barčas kundzes sniegto.

S. Osipova.

Jā, paldies. Tad es Ministru kabinetam uzdošu šo jautājumu...

Tātad lietā mums ir nonākuši pretrunīgi viedokļi, jo Barčas kundze, kura darbojās Saeimā tajā laikā, kad tika tostarp lemts arī par šo pabalstu, par tā mērķiem un kam tas ir domāts, un, kas ir tas subjekts, kas saņems šo pabalstu, saka, ka šis pabalsts ir domāts personai, kurai nav citu ienākumu, cita iztika avota.

Savukārt lietā mums ir noskaidrots, ka šis ir atbalsts, kuru, citastarp, var saņemt arī strādājošas personas.

Un tāpēc es lūgtu pēc nedēļas, kad 9. jūnijā mums būs nākamā tiesas sēde, Labklājības ministrijas datus, cik no pabalsta saņēmējiem šobrīd ir strādājošas personas.

I. Ziemele.

Tā... Muižnieces kundze, es domāju, ka tas būs iespējams līdz 9. jūnijam šo informāciju sagādāt, un tad mēs arī tiesas sēdē viņu varētu skatīt un pievienot lietas materiāliem.

J. Muižniece.

Jā.

I. Ziemele.

Labi. Paldies.

Kolēģi, tātad šobrīd Satversmes tiesa izsludinās pārtraukumu lietā Nr. 2019-27-03 līdz 9. jūnija pulksten 10.00 un atbilstoši pieaicināto personu iztaujāšanas kārtībai, kuru tiesa noteica, es tikai gribētu atgādināt, ka 9. jūnija rītā tātad mēs sāksim ar Pašvaldību savienības uzklusīšanu, vecākais padomnieks Māris Pūķis pārstāvēs, tad mēs gribēsim dzirdēt Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju, tad

nodibinājuma “Invalīdu un viņu draugu apvienība “Apeirons”” un arī beigsim ar to, ka uzklausīsim eksperti Aiju Riebu.

Un tad arī 9. jūnijā... es lietas dalībniekus vienkārši gribētu informēt, lai jūs jau varētu sākt gatavoties.. mēs pāriesim, cerams, uz tiesas debatēm, ja neradīsies, protams, vēl papildus jautājumi.

Līdz ar to, tātad, kolēģi, paldies par darbu šodien un tiesas sēdē ir izsludināts pārtraukums līdz 9. jūnija pulksten 10.00.

(Pārtraukums.)